

Чернівецький навчально-науковий юридичний інститут
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

*Навчально-методичні рекомендації
до вивчення курсу*

Чернівці
2024

УДК 34 [4:341.215.2]

ББК 67.51

П 87

Рекомендовано до друку рішенням кафедри загальнотеоретичної юриспруденції та прав людини Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» (Протокол № 2 від 29 серпня 2024 року)

Рекомендовано до друку Навчально-методичною радою Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія» (Протокол № 2 від 02 вересня 2024 року)

Рецензенти: **Задорожна С.М.**, доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Возняковська К.А., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного, господарського права та приватно-правових дисциплін Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія».

П 87 Право Європейського Союзу: навчально-методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня; галузь знань - 08 «Право», спеціальність - 081 «Право»/ Укл.: Волощук О.Т., Марчук В.В., Латковський П.П., Ступак М.Г. Чернівці, 2024. 60 с.

Навчально-методичні рекомендації містять програму навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу»; теми та плани лекційних занять; методичні рекомендації по вивченню та викладанню даної дисципліни – теми і плани семінарських занять; варіанти завдань, задач, кейсів та тестів для самостійного вивчення курсу; а також перелік рекомендованої літератури і додатки. Матеріал систематизований таким чином, щоб забезпечити засвоєння курсу, який викладається в юридичних вищих навчальних закладах.

Для студентів юридичних вузів, викладачів, аспірантів.

ББК 67.51

© ЧННЮІ НУ «ОЮА», 2024

© Волощук О.Т., 2024

© Марчук В.В., 2024

© Латковський П.П., 2024

© Ступак М.Г., 2024

ЗМІСТ

Передмова	4
Програма курсу «ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ».....	5
Методичні рекомендації до вивчення та викладання курсу	8
1. Теми і плани лекційних занять	8
2. Теми і плани семінарських занять	12
3. Варіанти завдань для самостійного вивчення курсу.....	29
2.1. Блок завдань для самостійної роботи.....	29
2.2. Блок задач, кейсів та практичних завдань	30
2.3. Блок тестових завдань.....	33
Список рекомендованої літератур.....	39
Перелік питань до підсумкового контролю знань	43
Додаток 1. «Хартія фундаментальних прав людини ЄС»	46

ПЕРЕДМОВА

Посібник з методичними рекомендаціями до вивчення навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» створений відповідно до навчальної програми, що використовується для викладання цього курсу студентам у Чернівецькому навчально-науковому юридичному інституті Національного університету «Одеська юридична академія». Видання розраховане на студентів юридичних закладів освіти всіх форм навчання, а також тих, хто опановує курс самостійно. Посібник може бути використаний, як на аудиторних заняттях, так і для самостійної підготовки до заліків і іспитів.

Основною метою цього посібника є забезпечення студентів методичними рекомендаціями для ефективного використання матеріалів підручника та інших рекомендованих джерел. Він покликаний допомогти студентам формувати чіткі, логічні та аргументовані відповіді на питання, що обговорюються під час семінарських занять, а також сприяти розвитку навичок аналізу правових норм та їх практичного застосування. Відповідно його завдання полягають у тому, щоб:

- допомогти студентам систематизувати великий обсяг матеріалу;
- надати базові знання з предмета;
- ознайомити з актуальними проблемами правозастосування у праві ЄС;
- навчити орієнтуватися в джерелах права ЄС, таких як установчі договори, регламенти, директиви, рішення Суду ЄС;
- формувати навички застосування норм права ЄС у конкретних ситуаціях.

Після вивчення курсу студенти повинні оволодіти такими компетентностями:

Знати:

1. основні джерела права ЄС, їх ієрархію та специфіку;
2. структуру та повноваження інституцій ЄС;
3. принципи функціонування внутрішнього ринку ЄС та реалізації його основних свобод;
4. механізми правового регулювання зовнішніх відносин ЄС;
5. основні положення Суду ЄС та його роль у забезпеченні правопорядку в рамках Союзу.

Уміти:

1. аналізувати правові акти ЄС, їх взаємозв'язок із національними нормами;
2. застосовувати положення установчих договорів і актів вторинного законодавства ЄС;
3. вирішувати практичні кейси, що стосуються правовідносин у межах ЄС;
4. надавати обґрунтовані відповіді на питання, пов'язані з гармонізацією українського законодавства зі стандартами ЄС.

Після завершення курсу студенти повинні вміти продовжувати самостійне вивчення проблем права ЄС, застосовувати здобуті знання для аналізу судової практики, а також розробляти юридично обґрунтовані висновки.

ПРОГРАМА КУРСУ «ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»

ТЕМА 1. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ЄС

Пан'європейські тенденції інтеграції: від ідеї «об'єднаної Європи» до створення сучасного ЄС. Історичні та соціально-політичні передумови європейської інтеграції після II світової війни. Роль перших ініціатив, таких як створення Пан'європейського руху, Європейського об'єднання вугілля та сталі. Паризький договір 1951 р.: основні положення і значення. Римські договори 1957 р. як основа формування Європейського економічного співтовариства. Маастрихтський договір 1992 р.: ключовий крок до створення політичного, економічного і валютного союзу. Реформи в рамках Амстердамського, Ніщського і Лісабонського договорів. Значення Лісабонського договору для сучасної системи управління та функціонування ЄС.

ТЕМА 2. ПРАВОВА ПРИРОДА ЄС

Правова природа Європейського Союзу як унікального наднаціонального утворення. Доктринальні підходи до розуміння ЄС: федералістська, конфедеративна концепції, ЄС як міжнародна організація, ЄС як наднаціональне унікальне утворення. Європейський Союз як специфічна інтеграційна структура: характерні риси, правосуб'єктність і компетенція. Структура та склад ЄС: держави-члени та інституції. Значення ЄС у забезпеченні співпраці між державами-членами та його роль у підтриманні миру і стабільності на європейському континенті. Арбітражна функція ЄС у вирішенні міждержавних спорів та врегулюванні конфліктів. Основні тенденції розвитку ЄС у контексті політичної та економічної інтеграції.

ТЕМА 3. КОМПЕТЕНЦІЯ ЄС

Поняття компетенції в праві ЄС: її сутність, складові елементи та класифікація. Спільна, виключна та субсидіарна компетенція: межі та принципи розподілу повноважень між ЄС і державами-членами. Еволюція компетенції ЄС до та після Лісабонського договору. Основні сфери діяльності ЄС: економіка, внутрішній ринок, зовнішня політика, безпека та захист прав людини. Принцип субсидіарності та пропорційності як основи здійснення компетенції. Додаткові повноваження ЄС: підстави для їх реалізації та роль у вирішенні міждержавних проблем.

ТЕМА 4. ПРОСТІР СВОБОДИ, БЕЗПЕКИ І ПРАВОСУДДЯ У ЄС. СУДОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ЦИВІЛЬНИХ ТА КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ. ЄВРОПОЛ, ЄВРОЮСТ

Розвиток простору свободи, безпеки та правосуддя в рамках ЄС: історичні передумови, цілі та завдання. Політика ЄС у сфері притулку, міграції та прикордонного контролю. Судове співробітництво у цивільних справах: принципи та механізми взаємного визнання судових рішень. Кримінально-правова співпраця: діяльність Європейської прокуратури, механізми взаємодії у боротьбі зі злочинністю. Роль Європолу у забезпеченні безпеки, його співпраця з правоохоронними органами країн-членів та Інтерполом. Євроюст як орган координації розслідувань і судових процесів у кримінальних справах. Інноваційні підходи ЄС у сфері безпеки та правосуддя.

ТЕМА 5. ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ЄС

Структура інституційної системи ЄС: основні органи, їх функції та взаємодія. Європейська Рада як орган стратегічного керівництва та прийняття політичних рішень, процедура прийняття рішень, ротація головування та роль у законодавчому процесі. Європейський Парламент: порядок обрання депутатів, структура, основні повноваження та законодавча роль. Рада ЄС: процедура прийняття рішень, ротація головування та роль у законодавчому процесі. Європейська Комісія: її виконавчі функції, склад, повноваження та роль у моніторингу виконання права ЄС. Суд Європейського Союзу: структура, компетенція та значення у забезпеченні верховенства права в ЄС. Європейський Центральний Банк: його роль у реалізації монетарної політики. Дорадчі органи ЄС: Комітет регіонів та Економічний і соціальний комітет як інструменти консультацій у прийнятті рішень.

ТЕМА 6. СИСТЕМА, ПРИНЦИПИ І ДЖЕРЕЛА ПРАВА ЄС

Поняття права ЄС, його природа та основні риси. Вплив правових систем держав-членів на формування права ЄС. Склад і суб'єкти права Європейського Союзу. Система права Європейського Союзу. Поняття та види джерел права ЄС. Первинне та вторинне право, їх відмінності та значення. Установчі договори як основа первинного права ЄС. Вторинне законодавство: регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки. Роль рішень Суду ЄС у формуванні прецедентного права. Принципи права ЄС: повага до фундаментальних прав, пропорційність, рівність, правова

певність і субсидіарність. Місце права ЄС у системі міжнародного та національного права.

ТЕМА 7. ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ЄС

Роль ЄС у захисті прав людини: еволюція концепції. Хартія основоположних прав Європейського Союзу: структура, зміст і значення. Правові засади громадянства ЄС. Поняття громадянства ЄС, його переваги та обов'язки. Політичні та соціальні права громадян ЄС. Захист прав громадян третіх країн, їх правовий статус. Співвідношення компетенції Ради Європи та ЄС у сфері захисту прав людини. Останні реформи у правовій системі ЄС щодо статусу громадян і нерезидентів.

ТЕМА 8. ОСНОВНІ СВОБОДИ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС

Основи правового регулювання Спільного ринку ЄС. Вільний рух товарів у ЄС. Концепція внутрішнього ринку ЄС та чотири основні свободи: рух товарів, послуг, капіталу та осіб. Правові основи свободи руху товарів: усунення фіскальних перешкод, митних зборів і квот. Свобода надання та отримання послуг: регулювання та обмеження. Рух капіталу: принципи, заборонені практики та винятки. Вільне пересування осіб: право працівників, студентів і підприємців на проживання та працевлаштування в країнах ЄС. Свобода ділового заснування: регулювання підприємницької діяльності.

ТЕМА 9. ПОДАТКОВЕ ПРАВО ЄС

Європейське податкове право як частина інтеграційного податкового права та податкового права держав-членів ЄС. Поняття та основи податкового права ЄС: особливості гармонізації податкових систем країн-членів ЄС. Відмінність понять «податкове право» та «податкове законодавство» в праві ЄС. Взаємодія національних податкових систем із правом ЄС. Податковий федералізм у ЄС: принципи та практика. Джерела податкового права ЄС: регламенти, директиви та прецедентне право Суду ЄС. Поняття «власних ресурсів» ЄС: склад, формування та використання. Роль податкової політики у фінансуванні бюджету ЄС та забезпеченні інтеграції.

Теми і плани лекційних занять

ТЕМА 1

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ЄС

Мета лекційного заняття: *вивчення історичних, політичних та соціально-економічних передумов створення ЄС, основних етапів його становлення та розвитку.*

План

1. Пан'європейські тенденції інтеграції: від ідеї «об'єднаної Європи» до створення сучасного ЄС.
2. Історичні та соціально-політичні передумови європейської інтеграції після Другої світової війни.
3. Основні етапи становлення ЄС:
4. Значення Лісабонського договору для сучасної системи управління та функціонування ЄС.

ТЕМА 2

ПРАВОВА ПРИРОДА ЄС

Мета лекційного заняття: *розкрити правову природу ЄС, ознайомитися з доктринальними підходами до розуміння ЄС, а також дослідити структуру і склад Союзу.*

План

1. Правова природа Європейського Союзу як унікального наднаціонального утворення.
2. Доктринальні підходи до розуміння ЄС.
3. Європейський Союз як специфічна інтеграційна структура: характерні риси, правосуб'єктність і компетенція.
4. Структура та склад ЄС: держави-члени та інституції.
5. Значення ЄС у забезпеченні співпраці між державами-членами та його роль у підтриманні миру і стабільності на європейському континенті.
6. Основні тенденції розвитку ЄС у контексті політичної та економічної інтеграції.

ТЕМА 3

КОМПЕТЕНЦІЯ ЄС

Мета лекційного заняття: *вивчити поняття, структуру та класифікацію компетенції ЄС, а також дослідити основні принципи розподілу повноважень між Союзом і державами-членами.*

План

1. Поняття компетенції в праві ЄС: її сутність, складові елементи та класифікація.
2. Спільна, виключна та субсидіарна компетенція: межі та принципи розподілу повноважень між ЄС і державами-членами.
3. Основні сфери діяльності ЄС: економіка, внутрішній ринок, зовнішня політика, безпека та захист прав людини.
4. Принцип субсидіарності та пропорційності як основи здійснення компетенції у ЄС.
5. Додаткові повноваження ЄС: підстави для їх реалізації та роль у вирішенні міждержавних проблем.

ТЕМА 4

ПРОСТІР СВОБОДИ, БЕЗПЕКИ І ПРАВОСУДДЯ У ЄС. СУДОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ЦИВІЛЬНИХ ТА КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ. ЄВРОПОЛ, ЄВРОЮСТ

Мета лекційного заняття: розглянути розвиток простору свободи, безпеки та правосуддя в рамках ЄС, дослідити механізми судового співробітництва у цивільних і кримінальних справах, а також функції Європолу та Євроюсту.

План

1. Розвиток простору свободи, безпеки та правосуддя в рамках ЄС: історичні передумови, цілі та завдання.
2. Судове співробітництво у цивільних справах: принципи та механізми взаємного визнання судових рішень.
3. Кримінально-правова співпраця: діяльність Європейської прокуратури, механізми взаємодії у боротьбі зі злочинністю.
4. Роль Європолу у забезпеченні безпеки, його співпраця з правоохоронними органами країн-членів та Інтерполом.
5. Євроюст як орган координації розслідувань і судових процесів у кримінальних справах.

ТЕМА 5

ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ЄС

Мета лекційного заняття: ознайомлення студентів з інституційною структурою ЄС, функціями та повноваженнями його основних органів, їхньою роллю у прийнятті рішень та забезпеченні функціонування ЄС.

План

1. Структура інституційної системи ЄС: основні органи, їх функції та взаємодія.
2. Європейська Рада як орган стратегічного керівництва та прийняття політичних рішень.
3. Європейський Парламент: порядок обрання депутатів, структура, основні повноваження та законодавча роль.
4. Рада ЄС: процедура прийняття рішень, ротація головування та роль у законодавчому процесі.
5. Європейська Комісія: її виконавчі функції, склад, повноваження та роль у моніторингу виконання права ЄС.
6. Суд ЄС: структура, компетенція та значення у забезпеченні верховенства права в ЄС.
7. Європейський Центральний Банк: його роль у реалізації монетарної політики.
8. Дорадчі органи ЄС.

ТЕМА 6

СИСТЕМА, ПРИНЦИПИ І ДЖЕРЕЛА ПРАВА ЄС

Мета лекційного заняття: *формування у студентів знань про систему права ЄС, його джерела та принципи, а також аналіз їхньої ролі в інтеграційних процесах і взаємодії з національними правовими системами.*

План

1. Поняття права ЄС, його природа та основні риси.
2. Склад і суб'єкти права Європейського Союзу.
3. Система права Європейського Союзу.
4. Поняття та види джерел права ЄС.
5. Принципи права ЄС.
6. Місце права ЄС у системі міжнародного та національного права.

ТЕМА 7

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ЄС

Мета лекційного заняття: *ознайомлення студентів із правовими основами громадянства ЄС, Хартією основоположних прав ЄС та механізмами захисту прав людини у рамках ЄС.*

План

1. Роль ЄС у захисті прав людини: еволюція концепції.
2. Хартія основоположних прав Європейського Союзу: структура, зміст і значення.

3. Правові засади громадянства ЄС. Поняття громадянства ЄС, його переваги та обов'язки.
4. Захист прав громадян третіх країн, їх правовий статус.
5. Співвідношення компетенції Ради Європи та ЄС щодо захисту прав людини.

ТЕМА 8

ОСНОВНІ СВОБОДИ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС

Мета лекційного заняття: *ознайомити студентів із концепцією внутрішнього ринку ЄС, дослідити основи правового регулювання вільного руху товарів, послуг, капіталу та осіб у рамках ЄС, розкрити роль цих свобод у формуванні економічної інтеграції.*

План

1. Основи правового регулювання Спільного ринку ЄС. Концепція внутрішнього ринку ЄС.
2. Правові основи свободи руху товарів: усунення фіскальних перешкод, митних зборів і квот.
3. Свобода надання та отримання послуг: регулювання та обмеження.
4. Рух капіталу: принципи, заборонені практики та винятки.
5. Вільне пересування осіб: право працівників, студентів і підприємців на проживання та працевлаштування в країнах ЄС.
6. Свобода ділового заснування: регулювання підприємницької діяльності.

ТЕМА 9

ПОДАТКОВЕ ПРАВО ЄС

Мета лекційного заняття: *ознайомити студентів із основами податкового права ЄС, його принципами та джерелами, розглянути особливості гармонізації податкових систем країн-членів ЄС.*

План

1. Європейське податкове право як частина інтеграційного податкового права та податкового права держав-членів ЄС.
2. Поняття та основи податкового права ЄС: особливості гармонізації податкових систем країн-членів ЄС.
3. Джерела податкового права ЄС: регламенти, директиви та прецедентне право Суду ЄС.
4. Роль податкової політики у фінансуванні бюджету ЄС та забезпеченні інтеграції.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ КУРСУ

Плани семінарських занять і методичні рекомендації щодо їхньої підготовки та проведення носять орієнтовний характер і можуть коригуватися викладачем. Оскільки університетська педагогіка передбачає різноманітні формати проведення семінарів, поряд із традиційним форматом – груповим обговоренням питань – доцільно впроваджувати індивідуальні співбесіди зі студентами, що базуються на їхній самостійній підготовці. Такі співбесіди передбачають аналіз прочитаної літератури, обговорення підготовлених рефератів та є ефективним інструментом перевірки знань. Як підтверджує практика, цей формат також дозволяє компенсувати пропущені заняття.

Під час підготовки до семінарів студенти мають опрацьовувати всі запропоновані питання, що сприяє комплексному вивченню теми. Водночас, за досвідом українських вищих навчальних закладів, на семінарах доцільно фокусуватися на найбільш складних і дискусійних аспектах.

Особливу увагу при підготовці слід приділяти категоріально-понятійному апарату права ЄС. Його засвоєння відбувається поступово: спочатку на лекціях, потім через опрацювання наукових джерел, а згодом під час семінарських дискусій. Важливо підходити до цього системно, аналізуючи взаємозв'язки між правовими категоріями та визначаючи їхнє місце в загальній системі науки.

Серед методів активізації навчального процесу на семінарах ефективно зарекомендували себе короткі (до 10 хвилин) повідомлення студентів із найскладніших питань теми у форматі рефератів. Їх підготовка передбачає залучення додаткових джерел, аналітичний підхід і формування власних висновків, які згодом обговорюються в групі. Теми таких рефератів рекомендуються в методичних матеріалах.

Нарешті, слід пам'ятати, що тематика семінарських занять тісно пов'язана з лекційним курсом. Це дозволяє поглибити та деталізувати вивчений матеріал, акцентуючи увагу на найбільш складних і значущих аспектах права ЄС.

Теми і плани семінарських занять

Семінарське заняття 1 ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ЄС

Мета семінарського заняття: вивчення історичних, політичних та соціально-економічних передумов створення ЄС, основних етапів його становлення та розвитку, а також аналіз ключових міжнародних договорів, які визначили інтеграційні процеси.

План

1. Пан'європейські тенденції інтеграції: від ідеї «об'єднаної Європи» до створення сучасного ЄС.
2. Історичні та соціально-політичні передумови європейської інтеграції після Другої світової війни.
3. Основні етапи становлення ЄС:
 - 3.1. післявоєнний період;
 - 3.2. I етап європейської інтеграції: План Шумана;
 - 3.3. II етап: Римський договір про ЄЕС;
 - 3.4. III етап Єдиний європейський акт;
 - 3.5. IV етап 1990-ті роки: Маастрихтський договір 1992 року і створення ЄС.
4. Значення Лісабонського договору для сучасної системи управління та функціонування ЄС.

Рекомендовані теми для рефератів та доповідей:

1. Вплив Другої світової війни на європейську інтеграцію.
2. Роль Плану Шумана у становленні Європейського Співтовариства.
3. Значення Римського договору для формування європейської економічної інтеграції.
4. Маастрихтський договір 1992 року: політичні й економічні аспекти.

Рекомендована література:

Нормативні акти:

1. Договір про Європейський Союз. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773__595905.
2. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254K/96-BD>.

4. Лісабонський договір. URL: www.minjust.gov.ua/file/23491.

Основна література:

1. Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. К.: К.І.С., 2021. 524 с.
2. Основи права Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків: Право, 2020. 590 с.
3. Право Європейського Союзу: академічний курс / В.І. Муравйов та ін. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. 436 с.
4. Ковалів М.В., Тимчишин Т.М., Ніканорова О.В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: ЛДУВС, 2020. 212 с.

Допоміжна література:

1. Вдовічен В., Вдовічена Л. Податково-правовий вимір установчих договорів ЄС. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 04. С. 312-317.
2. Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Арбітрабельність комерційних спорів у світлі права Європейського Союзу. *Юридична Україна*. 2022. № 5. С. 40-47.
3. Лепіш Н.Я., Проць І.М. Вплив міжнародно-правових актів на конституційні трансформації в державах-членах Європейського Союзу. *Молодий вчений*. 2021. № 3 (2). С. 285-289.
4. Податкове право країн ЄС: посібник / М.Г. Волощук та ін. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 144 с.
5. Сус М.С. Роль Хартії основоположних прав ЄС у захисті прав суб'єктів господарювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 34-40.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційна сторінка Європейського Союзу. URL: <http://europa.eu>.
2. Офіційна сторінка Ради Європейського Союзу. URL: <http://www.consilium.europa.eu>.
3. Прогрес виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://pulse.eu-ua.org>.
4. Консолідовані версії Лісабонського договору. URL: www.minjust.gov.ua/file/23491.

Іноземні видання:

1. Chalmers D., Davies G., Monti G. *European Union Law: Text and Materials*. 5th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. 1232 p.
2. Craig P.P., De Búrca G. *The Evolution of EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2021. 1072 p.
3. *European Union Law 2024: Treaty on European Union, Treaty on the Functioning of the European Union*. Independently published, 2024. 223 p.

Семінарське заняття 2 ПРАВОВА ПРИРОДА ЄС

Мета семінарського заняття: *розкрити правову природу ЄС, ознайомитися з доктринальними підходами до розуміння ЄС, а також дослідити структуру і склад Союзу.*

План

1. Правова природа Європейського Союзу як унікального наднаціонального утворення.
2. Доктринальні підходи до розуміння ЄС.
3. Європейський Союз як специфічна інтеграційна структура: характерні риси, правосуб'єктність і компетенція.
4. Структура та склад ЄС: держави-члени та інституції.
5. Значення ЄС у забезпеченні співпраці між державами-членами та його роль у підтриманні миру і стабільності на європейському континенті.
6. Основні тенденції розвитку ЄС у контексті політичної та економічної інтеграції.

Рекомендовані теми для рефератів та доповідей:

1. Правова природа Європейського Союзу: наднаціональність і її межі.
2. Європейський Союз як унікальне інтеграційне утворення: особливості та перспективи існування.
3. Структура ЄС: роль держав-членів і наднаціональних інституцій.
4. Європейський Союз як гарант миру на Європейському континенті.

Рекомендована література:

Нормативні акти:

1. Договір про Європейський Союз. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773__595905.
2. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254K/96-BD>.
4. Хартія Європейського Союзу про основні права. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/>.

Основна література:

1. Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. К.: К.I.C., 2021. 524 с.

2. Право Європейського Союзу: академічний курс / В.І. Муравйов та ін. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. 436 с.
3. Право Європейського Союзу: підручник / за ред. Р.А. Петрова. Харків: Право, 2021. 484 с.
4. Основи права Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків: Право, 2020. 590 с.

Допоміжна література:

1. Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Принцип національної автономії та принцип необхідності ефективного застосування права ЄС при вирішенні спорів в міжнародних комерційних арбітражах. *Юридична Україна*. 2022. № 6. С. 19-25.
2. Сус М.С. Роль Хартії основоположних прав ЄС у захисті прав суб'єктів господарювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 34-40.
3. Лепіш Н.Я., Проць І.М. Вплив міжнародно-правових актів на конституційні трансформації в державах-членах Європейського Союзу. *Молодий вчений*. 2021. № 3(2). С. 285-289.
4. Суханова Д.С. Загальні принципи правової системи Європейського Союзу та тенденції їх розвитку. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С. 211-217.
5. Каненберг-Сандул О.К. Еволюція трансформації інституційних повноважень Європейського Союзу. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С. 283-286.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційна сторінка Європейського Союзу. URL: <http://europa.eu>.
2. Офіційна сторінка Ради Європейського Союзу. URL: <http://www.consilium.europa.eu>.
3. Офіційна сторінка Європейського Парламенту. URL: <http://www.europarl.europa.eu>.
4. Прогрес виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://pulse.eu-ua.org>.

Іноземні видання:

1. Chalmers D., Davies G., Monti G. *European Union Law: Text and Materials*. 5th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. 1232 p.
2. Craig P.P., De Búrca G. *The Evolution of EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2021. 1072 p.

Семінарське заняття 3 КОМПЕТЕНЦІЯ ЄС

Мета семінарського заняття: вивчити поняття, структуру та класифікацію компетенції ЄС, а також дослідити основні принципи розподілу повноважень між Союзом і державами-членами.

План

1. Поняття компетенції в праві ЄС: її сутність, складові елементи та класифікація.
2. Спільна, виключна та субсидіарна компетенція: межі та принципи розподілу повноважень між ЄС і державами-членами.
3. Основні сфери діяльності ЄС: економіка, внутрішній ринок, зовнішня політика, безпека та захист прав людини.
4. Принцип субсидіарності та пропорційності як основи здійснення компетенції.
5. Додаткові повноваження ЄС: підстави для їх реалізації та роль у вирішенні міждержавних проблем.

Рекомендовані теми для рефератів та доповідей:

1. Спільна компетенція ЄС: правове регулювання і практика застосування.
2. Виключна компетенція ЄС: основні напрями та правові обмеження.
3. Принцип субсидіарності: зміст і значення у праві ЄС.
4. Додаткові повноваження ЄС: еволюція та сучасна практика.

Рекомендована література:

Нормативні акти:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
2. Договір про Європейський Союз. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773___595905.

Основна література:

1. Основи права Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків: Право, 2020. 590 с.
2. Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. К.: К.І.С., 2021. 524 с.
3. Право Європейського Союзу: академічний курс / В.І. Муравйов та ін. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. 436 с.
4. Право ЄС: устрій та правопорядок / С.М. Задорожна та ін. Чернівці, 2021. 232 с.

Допоміжна література:

1. Канєнберг-Сандул О.К. Еволюція трансформації інституційних повноважень Європейського Союзу. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С. 283-286.
2. Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Принцип необхідності ефективного застосування права ЄС у розгляді кримінальних справ. *Юридична Україна*. 2022. № 6. С. 19-25.
3. Сус М.С. Захист прав у сфері безпеки ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 34-40.

4. Лепіш Н.Я., Проць І.М. Вплив міжнародно-правових актів на забезпечення безпеки в ЄС. *Молодий вчений*. 2021. № 3(2). С. 285-289.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційна сторінка Європолу. URL: <http://europol.europa.eu>.
2. Офіційна сторінка Євроюсту. URL: <http://eurojust.europa.eu>.
3. Офіційна сторінка Суду ЄС. URL: <http://curia.europa.eu>.
4. Консолідовані версії Лісабонського договору. URL: www.minjust.gov.ua/file/23491.

Іноземні видання:

1. European Union Law 2024. Independently published, 2024. 223 p.
2. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. Part B / Editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson. Kyiv, 2024. 289 p.
3. Craig P.P., De Búrca G. The Evolution of EU Law. Oxford: Oxford University Press, 2021. 1072 p.

Семінарське заняття 4

ПРОСТІР СВОБОДИ, БЕЗПЕКИ І ПРАВОСУДДЯ У ЄС. СУДОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ЦИВІЛЬНИХ ТА КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ. ЄВРОПОЛ, ЄВРОЮСТ

Мета семінарського заняття: *розглянути розвиток простору свободи, безпеки та правосуддя в рамках ЄС, дослідити механізми судового співробітництва у цивільних і кримінальних справах, а також функції Європолу та Євроюсту.*

План

1. Розвиток простору свободи, безпеки та правосуддя в рамках ЄС: історичні передумови, цілі та завдання.
2. Судове співробітництво у цивільних справах: принципи та механізми взаємного визнання судових рішень.
3. Кримінально-правова співпраця: діяльність Європейської прокуратури, механізми взаємодії у боротьбі зі злочинністю.
4. Роль Європолу у забезпеченні безпеки, його співпраця з правоохоронними органами країн-членів та Інтерполом.
5. Євроюст як орган координації розслідувань і судових процесів у кримінальних справах.

Рекомендовані теми для рефератів та доповідей:

1. Судове співробітництво у цивільних справах у ЄС: механізми реалізації.
2. Європейська прокуратура: роль і компетенція у кримінально-правовій співпраці.

3. Європол і його внесок у боротьбу з транснаціональною злочинністю.
4. Євроюст: координація міжнародних розслідувань і кримінальних справ.

Рекомендована література:

Нормативні акти:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
2. Договір про Європейський Союз. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773___595905.
3. Угода про асоціацію між ЄС та Україною. URL: <https://pulse.eu-ua.org>.
4. Хартія Європейського Союзу про основні права. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu>.

Основна література:

1. Основи права Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків: Право, 2020. 590 с.
2. Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. К.: К.І.С., 2021. 524 с.
3. Право Європейського Союзу: академічний курс / В.І. Муравйов та ін. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. 436 с.
4. Право ЄС: устрій та правопорядок / С.М. Задорожна та ін. Чернівці, 2021. 232 с.

Допоміжна література:

1. Каненберг-Сандул О.К. Еволюція трансформації інституційних повноважень Європейського Союзу. Право і суспільство. 2024. № 1. Т. 2. С. 283-286.
2. Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Принцип необхідності ефективного застосування права ЄС у розгляді кримінальних справ. Юридична Україна. 2022. № 6. С. 19-25.
3. Сус М.С. Захист прав у сфері безпеки ЄС. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 3. С. 34-40.
4. Лепіш Н.Я., Проць І.М. Вплив міжнародно-правових актів на забезпечення безпеки в ЄС. Молодий вчений. 2021. № 3(2). С. 285-289.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційна сторінка Європолу. URL: <http://europol.europa.eu>.
2. Офіційна сторінка Євроюсту. URL: <http://eurojust.europa.eu>.
3. Офіційна сторінка Суду ЄС. URL: <http://curia.europa.eu>.
4. Консолідовані версії Лісабонського договору. URL: www.minjust.gov.ua/file/23491.

Іноземні видання:

1. European Union Law 2024. Independently published, 2024. 223 p.

2. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. Part B / Editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson. Kyiv, 2024. 289 p.

Семінарське заняття 5 **ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ЄС**

Мета семінарського заняття: *ознайомлення студентів з інституційною структурою ЄС, функціями та повноваженнями його основних органів, їхньою роллю у прийнятті рішень та забезпеченні функціонування ЄС.*

План

1. Структура інституційної системи ЄС: основні органи, їх функції та взаємодія.
2. Європейська Рада як орган стратегічного керівництва та прийняття політичних рішень.
3. Європейський Парламент: порядок обрання депутатів, структура, основні повноваження та законодавча роль.
4. Рада ЄС: процедура прийняття рішень, ротація головування та роль у законодавчому процесі.
5. Європейська Комісія: її виконавчі функції, склад, повноваження та роль у моніторингу виконання права ЄС.
6. Суд ЄС: структура, компетенція та значення у забезпеченні верховенства права в ЄС.
7. Європейський Центральний Банк: його роль у реалізації монетарної політики.
8. Дорадчі органи ЄС: Комітет регіонів та Економічний і соціальний комітет як інструменти консультацій у прийнятті рішень.

Тематика рефератів та доповідей:

1. Роль Європейської Ради у прийнятті політичних рішень.
2. Європейський Парламент як законодавчий орган ЄС: сучасні виклики.
3. Суд ЄС: аналіз ключових рішень у сфері інтеграції.
4. Взаємодія Європейської Комісії з національними урядами держав-членів.

Рекомендована література:

Нормативні акти:

1. Договір про Європейський Союз. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773__595905.

2. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254K/96-BD>.
4. Протоколи до установчих договорів ЄС. URL: <http://eulaw./treaties/protocols>.

Основна література:

1. Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. К.: К.І.С., 2021. 524 с.
2. Право Європейського Союзу: академічний курс / В.І. Муравйов та ін. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. 436 с.
3. Основи права Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків: Право, 2020. 590 с.
4. Право ЄС: устрій та правопорядок / С.М. Задорожна, Н.В. Кирилюк, А.З. Маник; за ред. С.М. Задорожної. Чернівці, 2021. 232 с.

Допоміжна література:

1. Вдовічена Л. Джерела податкового права ЄС як цінність. Податкове право ЄС як цінність: колективна монографія. Чернівці, 2024. С. 526-602.
2. Сує М.С. Роль Хартії основоположних прав ЄС у захисті прав суб'єктів господарювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 34-40.
3. Каненберг-Сандул О.К. Еволюція трансформації інституційних повноважень Європейського Союзу. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С. 283-286.
4. Лепіш Н.Я., Проць І.М. Вплив міжнародно-правових актів на конституційні трансформації в державах-членах Європейського Союзу. *Молодий вчений*. 2021. № 3(2). С. 285-289.
5. Огляд практики Суду справедливості ЄС за березень 2024 року. Київ, 2024. 31 с.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційна сторінка Європейського Парламенту. URL: <http://www.europarl.europa.eu>.
2. Офіційна сторінка Європейської Комісії. URL: <http://ec.europa.eu>.
3. Офіційна сторінка Суду ЄС. URL: <http://curia.europa.eu>.
4. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua.

Іноземні видання:

1. Chalmers D., Davies G., Monti G. *European Union Law: Text and Materials*. 5th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. 1232 p.
2. Craig P.P., De Búrca G. *The Evolution of EU Law*. Oxford: Oxford University Press, 2021. 1072 p.

3. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. Part B / Editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson. Kyiv, 2024. 289 p.
4. European Union Law 2024. Independently published, 2024. 223 p.

Семінарське заняття 6

СИСТЕМА, ПРИНЦИПИ І ДЖЕРЕЛА ПРАВА ЄС

Мета семінарського заняття: *формування у студентів знань про систему права ЄС, його джерела та принципи, а також аналіз їхньої ролі в інтеграційних процесах і взаємодії з національними правовими системами.*

План

1. Поняття права ЄС, його природа та основні риси.
2. Склад і суб'єкти права Європейського Союзу.
3. Система права Європейського Союзу.
4. Поняття та види джерел права ЄС.
5. Принципи права ЄС: повага до фундаментальних прав, пропорційність, рівність, правова певність і субсидіарність.
6. Місце права ЄС у системі міжнародного та національного права.

Тематика рефератів та доповідей:

1. Принцип верховенства права ЄС: теоретичні аспекти та судова практика.
2. Еволюція джерел права ЄС: від Римських договорів до сучасності.
3. Роль Суду ЄС у формуванні принципів права ЄС.
4. Співвідношення права ЄС і національних правових систем: проблеми та перспективи.

Рекомендована література:

Нормативні акти:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
2. Хартія Європейського Союзу про основні права. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/>.
3. Протоколи до установчих договорів ЄС. URL: <http://eulaw.ru/treaties/protocols>.
4. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://pulse.eu-ua.org>.

Основна література:

1. Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. К.: К.I.C., 2021. 524 с.

2. Основи права Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків: Право, 2020. 590 с.
3. Право ЄС: устрій та правопорядок / С.М. Задорожна та ін. Чернівці, 2021. 232 с.
4. Право Європейського Союзу: академічний курс / В.І. Муравйов та ін. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. 436 с.

Допоміжна література:

1. Вдовічена Л. Джерела податкового права ЄС як цінність. Податкове право ЄС як цінність: колективна монографія. Чернівці, 2024. С. 526-602.
2. Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Принцип національної автономії в міжнародних комерційних арбітражах. *Юридична Україна*. 2022. № 6. С. 19-25.
3. Лепіш Н.Я., Проць І.М. Вплив міжнародно-правових актів на конституційні трансформації в державах-членах ЄС. *Молодий вчений*. 2021. № 3(2). С. 285-289.
4. Мороз Г.В. Загально-правові принципи права ЄС. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства України*. 2021. Вип. 55. С. 78-89.

Інтернет-ресурси:

1. Пошукова система нормативних актів ЄС. URL: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>.
2. Консолідовані версії Лісабонського договору. URL: www.minjust.gov.ua/file/23491.
3. Офіційна сторінка Суду справедливості Європейського Союзу. URL: <http://curia.europa.eu>.
4. Репозитарій НУ "ОЮА". URL: www.dspace.onua.edu.ua.

Іноземні видання:

1. Craig P.P., De Búrca G. The Evolution of EU Law. Oxford: Oxford University Press, 2021. 1072 p.
2. Helminen M. EU Tax Law - Direct Taxation. IBFD. 2022. 612 p.
3. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. Part A / Editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson. Kyiv, 2024. 135 p.
4. Chalmers D., Davies G., Monti G. European Union Law: Text and Materials. 5th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. 1232 p.

Семінарське заняття 7

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ЄС

Мета семінарського заняття: ознайомлення студентів із правовими основами громадянства ЄС, Хартією основоположних прав ЄС та механізмами захисту прав людини у рамках ЄС.

План

1. Роль ЄС у захисті прав людини: еволюція концепції.
2. Хартія основоположних прав Європейського Союзу: структура, зміст і значення.
3. Правові засади громадянства ЄС. Поняття громадянства ЄС, його переваги та обов'язки.
4. Захист прав громадян третіх країн, їх правовий статус.
5. Співвідношення компетенції Ради Європи та ЄС у сфері захисту прав людини.

Тематика рефератів та доповідей:

1. Хартія основоположних прав ЄС: аналіз основних положень і правозастосовна практика.
2. Громадянство ЄС: правові наслідки та практичні переваги.
3. Механізми захисту прав людини в ЄС: порівняльний аналіз із системою Ради Європи.
4. Значення та роль Європейської конвенції про захист прав та свобод 1950 р. у сфері захисту прав громадян держав-членів ЄС.

Рекомендована література:

Нормативні акти:

1. Хартія Європейського Союзу про основні права. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu>.
2. Договір про Європейський Союз. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773__595905.
3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://pulse.eu-ua.org>.

Основна література:

1. Основи права Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків: Право, 2020. 590 с.
2. Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. К.: К.І.С., 2021. 524 с.
3. Право Європейського Союзу: академічний курс / В.І. Муравйов та ін. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. 436 с.
4. Право ЄС: устрій та правопорядок / С.М. Задорожна та ін. Чернівці, 2021. 232 с.

Допоміжна література:

1. Фалалєєва Л.Г. Захист основоположних прав у інтеграційному правопорядку Європейського Союзу: монографія. Київ: Кандиба Т.П., 2020. 454 с.
2. Мороз Г.В. Значення принципів права ЄС для захисту прав людини. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства України*. 2021. Вип. 55. С. 78-89.

3. Лепіш Н.Я., Проць І.М. Вплив міжнародного права на конституційні трансформації в країнах-членах ЄС. *Молодий вчений*. 2021. № 3(2). С. 285-289.
4. Огляд практики Суду ЄС за березень 2024 року. Київ, 2024. 31 с.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційна сторінка Європейського Омбудсмена. URL: <http://www.ombudsman.europa.eu/start.faces>.
2. Пошукова система нормативних актів ЄС. URL: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>.
3. Консолідовані версії Лісабонського договору. URL: www.minjust.gov.ua/file/23491.

Іноземні видання:

1. Chalmers D., Davies G., Monti G. *European Union Law: Text and Materials*. 5th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. 1232 p.
2. *Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. Part A* / Editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson. Kyiv, 2024. 135 p.
3. *European Union Law 2024*. Independently published, 2024. 223 p.

Семінарське заняття 8

ОСНОВНІ СВОБОДИ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС

Мета семінарського заняття: *ознайомити студентів із концепцією внутрішнього ринку ЄС, дослідити основи правового регулювання вільного руху товарів, послуг, капіталу та осіб у рамках ЄС, розкрити роль цих свобод у формуванні економічної інтеграції.*

План

1. Основи правового регулювання Спільного ринку ЄС. Концепція внутрішнього ринку ЄС.
2. Правові основи свободи руху товарів: усунення фіскальних перешкод, митних зборів і квот.
3. Свобода надання та отримання послуг: регулювання та обмеження.
4. Рух капіталу: принципи, заборонені практики та винятки.
5. Вільне пересування осіб: право працівників, студентів і підприємців на проживання та працевлаштування в країнах ЄС.
6. Свобода ділового заснування: регулювання підприємницької діяльності.

Тематика рефератів та доповідей:

1. Правове регулювання вільного руху товарів у ЄС: аналіз основних норм.

2. Заборона дискримінації та обмежень у сфері свободи надання послуг.
3. Судова практика щодо реалізації свободи пересування осіб у ЄС.
4. Свобода ділового заснування: виклики для підприємців у ЄС.

Рекомендована література:

Нормативні акти:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
2. Хартія Європейського Союзу про основні права. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu>.
3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://pulse.eu-ua.org>.
4. Консолідовані версії Лісабонського договору. URL: www.minjust.gov.ua/file/23491.

Основна література:

1. Основи права Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків: Право, 2020. 590 с.
2. Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. К.: К.І.С., 2021. 524 с.
3. Право ЄС: устрій та правопорядок / С.М. Задорожна та ін. Чернівці, 2021. 232 с.
4. Право Європейського Союзу: академічний курс / В.І. Муравйов та ін. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. 436 с.

Допоміжна література:

1. Вдовічен В., Вдовічена Л. Податково-правовий вимір основних свобод внутрішнього ринку ЄС. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 312-317.
2. Лепіш Н.Я., Проць І.М. Вплив міжнародно-правових актів на розвиток внутрішнього ринку ЄС. *Молодий вчений*. 2021. № 3(2). С. 285-289.
3. Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Рух товарів і капіталу у ЄС: правові виклики. *Юридична Україна*. 2022. № 7. С. 33-42.
4. Макушев П.В. Особливості реалізації основних свобод у ЄС. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 62-71.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційна сторінка Європейської Комісії. URL: <http://ec.europa.eu>.
2. Офіційна сторінка Ради ЄС. URL: <http://www.consilium.europa.eu>.
3. Пошукова система нормативних актів ЄС. URL: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>.

Іноземні видання:

1. European Union Law 2024. Independently published, 2024. 223 p.

2. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. Part A / Editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson. Kyiv, 2024. 135 p.
3. Chalmers D., Davies G., Monti G. European Union Law: Text and Materials. 5th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. 1232 p.

Семінарське заняття 9 **ПОДАТКОВЕ ПРАВО ЄС**

Мета семінарського заняття: *ознайомити студентів із основами податкового права ЄС, його принципами та джерелами, розглянути особливості гармонізації податкових систем країн-членів ЄС, а також дослідити роль податкової політики у забезпеченні фінансування ЄС.*

План

1. Європейське податкове право як частина інтеграційного податкового права та податкового права держав-членів ЄС.
2. Поняття та основи податкового права ЄС: особливості гармонізації податкових систем країн-членів ЄС.
3. Джерела податкового права ЄС: регламенти, директиви та прецедентне право Суду ЄС.
4. Роль податкової політики у фінансуванні бюджету ЄС та забезпеченні інтеграції.

Тематика рефератів та доповідей:

1. Гармонізація податкової політики в ЄС: виклики та перспективи.
2. Прецедентне право Суду ЄС щодо оподаткування: аналіз ключових рішень.
3. Вплив податкового права ЄС на економічну інтеграцію держав-членів.
4. Основні аспекти регулювання ПДВ у ЄС: порівняльний аналіз національних систем.

Рекомендована література:

Нормативні акти:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.
2. Угода про асоціацію між ЄС та Україною. URL: <https://pulse.eu-ua.org>.
3. Консолідовані версії Лісабонського договору. URL: www.minjust.gov.ua/file/23491.

4. Хартія Європейського Союзу про основні права. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu>.

Основна література:

1. Податкове право Європейського Союзу як цінність: колективна монографія / за ред. Р.О. Гаврилюка. Чернівці: ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2024. 808 с.
2. Основи права Європейського Союзу: підручник / за заг. ред. Т.Л. Сироїд. Харків: Право, 2020. 590 с.
3. Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. К.: К.І.С., 2021. 524 с.
4. Право ЄС: устрій та правопорядок / С.М. Задорожна та ін. Чернівці, 2021. 232 с.

Допоміжна література:

1. Вдовічен В., Вдовічена Л. Податково-правовий вимір основних свобод внутрішнього ринку ЄС. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 312-317.
2. Каненберг-Сандул О.К. Еволюція трансформації інституційних повноважень Європейського Союзу. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С. 283-286.
3. Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Принципи гармонізації податкових систем ЄС. *Юридична Україна*. 2022. № 6. С. 19-25.
4. Лепіш Н.Я., Проць І.М. Вплив міжнародного права на податкову політику ЄС. *Молодий вчений*. 2021. № 3(2). С. 285-289.

Інтернет-ресурси:

1. Пошукова система нормативних актів ЄС. URL: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>.
2. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua.
3. Офіційна сторінка Європейської Комісії. URL: <http://ec.europa.eu>.

Іноземні видання:

1. Helminen M. EU Tax Law - Direct Taxation. IBFD. 2022. 612 p.
2. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. Part B / Editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson. Kyiv, 2024. 289 p.
3. European Union Law 2024. Independently published, 2024. 223 p.
4. Podolska A. Tax law of the European Union: tax policy priorities. European Political and Law Discourse. 2023. P. 56–62.

2. ВАРІАНТИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГОВИВЧЕННЯ КУРСУ

2.1. Блок завдань для самостійної роботи

Тема 1

1. Паневропейські прагнення в Європі.
2. Спроби об'єднання Європи в історичній ретроспективі.
3. Євроінтеграційні прагнення і цінності.

Тема 2

1. Основні доктринальні підходи до розуміння природи ЄС.
2. ЄС як унікальне наднаціональне утворення.
3. Специфічні риси ЄС та перспективи існування.

Тема 3

1. Співвідношення понять: компетенція, предмети відання та повноваження.
2. Основні напрямки компетенції ЄС.
3. Сфера виключної компетенції ЄС.

Тема 4

1. Простір свободи в ЄС.
2. Простір безпеки в ЄС.
3. Простір правосуддя ЄС.

Тема 5

1. Система органів в ЄС.
2. Специфічні риси інституційної структури ЄС.
3. Допоміжні органи та інституції в ЄС.

Тема 6

1. Первинне законодавство ЄС.
2. Вторинне законодавство ЄС.
3. Європейська хартія прав людини: загальна характеристика.

Тема 7

1. Специфічні риси громадянства ЄС.
2. Похідний характер громадянства ЄС.
3. Переваги та недоліки громадянства ЄС.

Тема 8

1. Поняття та природа внутрішнього ринку ЄС.
2. Свободи внутрішнього ринку ЄС.
3. Переваги для громадян ЄС із існування внутрішнього ринку ЄС.

Тема 9

1. Поняття та природа податків.
2. Особливості податкової політики у ЄС.
3. Уникнення подвійного оподаткування в ЄС.

2.2. Блок задач, кейсів та практичних завдань

ТЕМА 1. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ЄС

Аналіз договорів: Порівняйте положення Паризького договору (1951) та Римських договорів (1957). Як ці документи вплинули на подальший розвиток європейської інтеграції? Які механізми були запроваджені для економічного співробітництва? **Обґрунтуйте відповідь.**

Кейс: У 1960-х роках Великобританія, Норвегія та Швеція подали заявки на вступ до Європейських Спільнот, але зіткнулися з опором деяких країн-членів. Які політичні та економічні причини могли вплинути на цей процес? **Обґрунтуйте відповідь.**

ТЕМА 2. ПРАВОВА ПРИРОДА ЄС

Судова справа: Ознайомтеся з рішенням Суду ЄС у справі *Van Gend en Loos* (1963). Яке значення це рішення має для розуміння правової природи ЄС та принципу прямої дії? **Обґрунтуйте відповідь.**

Ситуація: Національний суд Німеччини розглядає справу про конфлікт між нормою національного законодавства та нормою регламенту ЄС. Яке рішення повинен прийняти суд відповідно до принципу верховенства права ЄС? **Обґрунтуйте відповідь.**

ТЕМА 3. КОМПЕТЕНЦІЯ ЄС

Практичний аналіз: Визначте, до якої категорії компетенції ЄС (виключна, спільна чи допоміжна) належать такі сфери: митний союз, захист навколишнього середовища, охорона здоров'я, сільське господарство. Обґрунтуйте відповідь з посиланням на статті Договору про функціонування ЄС. **Обґрунтуйте відповідь.**

Кейс: Франція запровадила національні екологічні стандарти, які перевищують вимоги директиви ЄС щодо зниження викидів CO₂. Чи

має Франція право встановлювати такі правила? Як це співвідноситься з компетенцією ЄС? **Обґрунтуйте відповідь.**

ТЕМА 4. ПРОСТІР СВОБОДИ, БЕЗПЕКИ І ПРАВОСУДДЯ У ЄС. СУДОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ЦИВІЛЬНИХ ТА КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ. ЄВРОПОЛ, ЄВРОЮСТ

Задача: Громадянин Італії скоїв злочин у Нідерландах і втік до Франції. Нідерландський суд видав Європейський ордер на арешт (ЄОА). Як має діяти Франція відповідно до механізму ЄОА? **Обґрунтуйте відповідь.**

Кейс: У рамках співробітництва між державами-членами ЄС Європол передав конфіденційну інформацію про підозрюваного у фінансових махінаціях до національних правоохоронних органів Іспанії. Чи може підозрюваний оскаржити таку передачу даних з точки зору захисту персональної інформації? **Обґрунтуйте відповідь.**

ТЕМА 5. ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ЄС

Практичне завдання: Опишіть процедуру ухвалення законодавства в ЄС за участю Європейського Парламенту та Ради ЄС. Як змінюється роль Європейської Комісії на різних етапах законодавчого процесу? **Обґрунтуйте відповідь.**

Кейс: Голова Європейської Ради заявив, що його орган прийняв новий закон, обов'язковий для всіх держав-членів. Чи має він на це повноваження? Чим відрізняється компетенція Європейської Ради від Ради ЄС? **Обґрунтуйте відповідь.**

ТЕМА 6. СИСТЕМА, ПРИНЦИПИ І ДЖЕРЕЛА ПРАВА ЄС

Аналіз судової практики: Вивчіть рішення Суду ЄС у справі *Costa v. ENEL* (1964) і поясніть, як воно вплинуло на розуміння принципу верховенства права ЄС. **Обґрунтуйте відповідь.**

Практичне завдання: Наведіть приклади первинного та вторинного права ЄС. Чим відрізняється їхня юридична сила? **Обґрунтуйте відповідь.**

ТЕМА 7. ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ЄС

Задача: Громадянин Польщі, який постійно мешкає в Німеччині, звернувся до суду через відмову у соціальних виплатах на підставі того, що він не є громадянином Німеччини. Як має діяти суд з урахуванням принципу недискримінації в ЄС? **Обґрунтуйте відповідь.**

Ситуація: Українець, який має статус резидента ЄС, бажає скористатися правом на сімейне об'єднання та перевезти родину до Іспанії. Які права та обмеження можуть бути застосовані? **Обґрунтуйте відповідь.**

ТЕМА 8. ОСНОВНІ СВОБОДИ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС

Кейс: Бельгійська компанія виробляє екологічно чисті батареї та хоче продавати їх у Франції, але стикається з вимогами сертифікації, які є значно жорсткішими за європейські стандарти. Чи відповідає така вимога принципам свободи руху товарів? **Обґрунтуйте відповідь.**

Практичне завдання: Оцініть, чи можуть держави-члени ЄС обмежувати свободу пересування працівників під час економічної кризи, наприклад, через введення національних квот на працевлаштування. **Обґрунтуйте відповідь.**

ТЕМА 9. ПОДАТКОВЕ ПРАВО ЄС

Кейс: Італія вирішила запровадити новий податок на імпортовані товари, аргументуючи це захистом національного виробника. Чи відповідає це правилам податкової політики ЄС? **Обґрунтуйте відповідь.**

Практичне завдання: Поясніть принцип країни походження у сфері ПДВ в ЄС. Як він впливає на торгівлю між державами-членами? **Обґрунтуйте відповідь.**

2.3. Блок тестових завдань

ТЕМА 1. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ЄС

1. Який договір започаткував створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС)?

- А) Маастрихтський договір
- Б) Паризький договір (1951)
- В) Лісабонський договір
- Г) Амстердамський договір

2. Який договір започаткував створення Європейської економічної спільноти (ЄЕС)?

- А) Єдиний європейський акт
- Б) Римський договір (1957)
- В) Ніщський договір
- Г) Брюссельський договір

3. Маастрихтський договір (1992) запровадив:

- А) Спільний ринок
- Б) Європейський Союз
- В) Спільну зовнішню політику
- Г) Суд ЄС

4. Яка країна першою ініціювала створення Європейського об'єднання вугілля та сталі?

- А) Велика Британія
- Б) Франція
- В) Німеччина
- Г) Італія

5. Який етап є останнім у розширенні ЄС (станом на 2024 рік)?

- А) Вступ Хорватії (2013)
- Б) Вступ Болгарії та Румунії (2007)
- В) Вступ Кіпру та Мальти (2004)
- Г) Жоден новий член не приєднався після Хорватії

ТЕМА 2. ПРАВОВА ПРИРОДА ЄС

1. Який судовий прецедент закріпив принцип верховенства права ЄС?

- А) Van Duyn v. Home Office
- Б) Costa v. ENEL (1964)
- В) Francovich v. Italy
- Г) Defrenne v. Sabena

2. Яке з наведених тверджень є правильним щодо права ЄС?

- А) ЄС є міжнародною організацією
- Б) ЄС має наднаціональний правовий характер
- В) Норми права ЄС є рекомендаційними
- Г) Рішення Суду ЄС не є обов'язковими

3. Що таке принцип прямої дії права ЄС?

- А) Норми ЄС потребують імплементації національними парламентами
- Б) Громадяни можуть посилалися на норми права ЄС у національних судах
- В) Лише регламенти ЄС мають обов'язкову силу
- Г) Лише держави-члени можуть застосовувати право ЄС

4. Що є основою правової системи ЄС?

- А) Національні конституції
- Б) Європейська конвенція з прав людини
- В) Договори ЄС (первинне право)
- Г) Акти Ради Європи

5. Який орган здійснює тлумачення права ЄС?

- А) Європейська комісія
- Б) Європейський парламент
- В) Рада ЄС
- Г) Суд ЄС

ТЕМА 3. КОМПЕТЕНЦІЯ ЄС

1. До виключної компетенції ЄС належить:

- А) Захист навколишнього середовища
- Б) Митний союз
- В) Охорона здоров'я
- Г) Освіта

2. Яка сфера регулюється спільною компетенцією ЄС і держав-членів?

- А) Оборона
- Б) Митне законодавство
- В) Соціальна політика
- Г) Судова система

3. Що таке принцип субсидіарності в праві ЄС?

- А) ЄС регулює всі питання самостійно
- Б) Держави-члени можуть скасовувати норми права ЄС
- В) ЄС діє лише тоді, коли мета не може бути досягнута національним рівнем
- Г) ЄС не втручається у внутрішню політику країн

4. Який орган вирішує спори щодо розподілу компетенцій між ЄС та державами-членами?

- А) Європейська Рада
- Б) Європейський парламент
- В) Рада ЄС
- Г) Суд ЄС

5. Держави-члени можуть регулювати питання, які входять до компетенції ЄС, якщо:

- А) Вони не згодні з політикою ЄС
- Б) Законодавство ЄС цього не передбачає
- В) Вони вийшли з ЄС
- Г) ЄС не використав свою компетенцію у цій сфері

ТЕМА 4. ПРОСТІР СВОБОДИ, БЕЗПЕКИ І ПРАВОСУДДЯ У ЄС. СУДОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ЦИВІЛЬНИХ ТА КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ. ЄВРОПОЛ, ЄВРОЮСТ

1. Яка структура ЄС координує політику безпеки та правосуддя?
 - А) Європейський центральний банк
 - Б) Європейський парламент
 - В) Європол
 - Г) Європейський суд аудиторів
2. Який механізм спрощує видачу правопорушників між країнами ЄС?
 - А) Дублінська угода
 - Б) Європейський ордер на арешт
 - В) Європейська конвенція з прав людини
 - Г) Ніщський договір
3. Який орган ЄС займається координацією прокурорських розслідувань?
 - А) Європейський парламент
 - Б) Суд ЄС
 - В) Євроюст
 - Г) Рада ЄС
4. Який договір значно розширив співробітництво ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ?
 - А) Паризький договір
 - Б) Єдиний європейський акт
 - В) Амстердамський договір
 - Г) Лісабонський договір
5. Яка з наведених інституцій ЄС координує боротьбу з тероризмом і транснаціональною злочинністю?
 - А) Європейська комісія
 - Б) Суд ЄС
 - В) Європол
 - Г) Європейський центральний банк

ТЕМА 5. ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ЄС

1. Який орган ЄС виконує функцію виконавчої влади?
 - А) Європейський парламент
 - Б) Суд ЄС
 - В) Європейська комісія
 - Г) Рада ЄС
2. Який орган ЄС ухвалює закони разом із Європейським парламентом?
 - А) Європейська Рада
 - Б) Суд ЄС
 - В) Рада ЄС
 - Г) Європейський центральний банк
3. Хто є головою Європейської Ради?
 - А) Президент Європейського парламенту

- Б) Президент Європейської комісії
 - В) Обраний лідер Європейської Ради на певний термін
 - Г) Президент країни, яка головує в ЄС
4. Який орган ЄС контролює виконання законодавства державами-членами?
- А) Європейський парламент
 - Б) Суд ЄС
 - В) Європейська комісія
 - Г) Рада ЄС
5. Який орган ЄС відповідає за грошово-кредитну політику в зоні євро?
- А) Європейська комісія
 - Б) Європейський парламент
 - В) Європейський центральний банк
 - Г) Суд ЄС

ТЕМА 6. СИСТЕМА, ПРИНЦИПИ І ДЖЕРЕЛА ПРАВА ЄС

1. Що є первинним джерелом права ЄС?
- А) Регламенти ЄС
 - Б) Рішення Суду ЄС
 - В) Договори ЄС
 - Г) Акти Ради Європи
2. Який принцип права ЄС означає, що воно має вищу юридичну силу над національним законодавством?
- А) Принцип субсидіарності
 - Б) Принцип верховенства
 - В) Принцип прямої дії
 - Г) Принцип рівності
3. Який нормативний акт ЄС є обов'язковим для всіх держав-членів і має пряму дію?
- А) Директива
 - Б) Рекомендація
 - В) Регламент
 - Г) Постанова Європейського парламенту
4. Яке рішення Суду ЄС підтвердило принцип прямої дії права ЄС?
- А) Van Gend en Loos (1963)
 - Б) Costa v. ENEL (1964)
 - В) Francovich v. Italy
 - Г) Defrenne v. Sabena
5. Що регулює принцип субсидіарності?
- А) Використання фондів ЄС
 - Б) Відносини між ЄС та третіми країнами
 - В) Розподіл повноважень між ЄС і державами-членами
 - Г) Верховенство права ЄС

ТЕМА 7. ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ЄС

1. Який документ закріплює основні права громадян ЄС?

- А) Європейська конвенція з прав людини
 - Б) Хартія основоположних прав ЄС
 - В) Договір про ЄС
 - Г) Директива ЄС
2. Яке право НЕ належить до основних прав громадян ЄС?
- А) Право на вільне пересування
 - Б) Право брати участь у виборах до Європарламенту
 - В) Право на дипломатичний захист
 - Г) Право голосу на виборах до національного парламенту іншої держави ЄС
3. Яка установа ЄС здійснює контроль за дотриманням прав людини?
- А) Європейська комісія
 - Б) Рада ЄС
 - В) Суд ЄС
 - Г) Європейський парламент
4. Що гарантує статус громадянина ЄС?
- А) Додаткові права до національного громадянства
 - Б) Заміну національного громадянства
 - В) Автоматичний захист Ради Європи
 - Г) Право на громадянство будь-якої держави ЄС
5. Який договір вперше закріпив інститут громадянства ЄС?
- А) Лісабонський договір
 - Б) Маастрихтський договір
 - В) Ніщський договір
 - Г) Амстердамський договір

ТЕМА 8. ОСНОВНІ СВОБОДИ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС

1. Яка з наведених свобод НЕ входить до чотирьох основних свобод внутрішнього ринку ЄС?
- А) Свобода руху товарів
 - Б) Свобода руху капіталу
 - В) Свобода пересування осіб
 - Г) Свобода ведення дипломатичних відносин
2. Що означає принцип взаємного визнання у внутрішньому ринку ЄС?
- А) Країни-члени можуть встановлювати власні митні збори
 - Б) Якщо товар законно вироблений в одній державі ЄС, він має вільно продаватися в іншій
 - В) Країни можуть обмежувати імпорту товарів із ЄС
 - Г) Національні норми мають пріоритет над нормами ЄС
3. Який із наведених заходів може бути виправданим обмеженням свободи пересування товарів?
- А) Введення додаткового мита на продукцію інших країн ЄС
 - Б) Обмеження продажу певних товарів з міркувань громадської безпеки та здоров'я

В) Вимога сертифікації товару відповідно до національних стандартів без урахування норм ЄС

Г) Встановлення квот на імпорту товарів із країн-членів ЄС

4. Яка з основних свобод дозволяє громадянам ЄС працювати в інших державах-членах без необхідності отримання дозволу на роботу?

А) Свобода руху товарів

Б) Свобода пересування осіб

В) Свобода надання послуг

Г) Свобода руху капіталу

5. Який судовий прецедент закріпив принцип свободи пересування товарів у ЄС?

А) Van Gend en Loos

Б) Dassonville

В) Costa v. ENEL

Г) Francovich v. Italy

ТЕМА 9. ПОДАТКОВЕ ПРАВО ЄС

1. Що є основною метою податкової політики ЄС?

А) Максимальне зниження податків у країнах ЄС

Б) Гармонізація податкових систем держав-членів

В) Надання податкових пільг громадянам ЄС

Г) Централізація податкової політики в руках Європейської комісії

2. Принцип країни походження у сфері ПДВ означає, що:

А) Податок сплачується в країні призначення товару

Б) Податок сплачується в країні, де зареєстрований продавець

В) Податок не сплачується у внутрішній торгівлі ЄС

Г) Податок стягується за ставкою, визначеною Європейським парламентом

3. Італія вирішила запровадити новий податок на імпортовані товари, аргументуючи це захистом національного виробника. Чи відповідає це правилам податкової політики ЄС?

А) Відповідає нормам ЄС

Б) Є правом кожної держави-члена

В) Порушує принципи внутрішнього ринку ЄС

Г) Є дозволим, якщо погоджено з Радою ЄС

4. Який орган ЄС відіграє ключову роль у гармонізації податкового законодавства держав-членів?

А) Європейський парламент

Б) Суд ЄС

В) Європейська комісія

Г) Європейський центральний банк

5. Який податок є об'єктом гармонізації у всіх державах-членах ЄС?

А) Податок на прибуток підприємств

Б) Податок на додану вартість (ПДВ)

В) Акцизний податок

Г) Податок на нерухомість

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

Нормативні акти

Договір про Європейський Союз. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/153773___595905

Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text

Документи ЄС (EUDOR). URL: <http://www.eudor.com>

Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96- ВР. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254K/96-BD>.

Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 21.11.2002 р. №228-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 3 (17.01.2003). Ст. 12.

Про ратифікацію Статуту Організації за демократію та економічний розвиток - ГУАМ: Закон України від 6 березня 2008 р. *Урядовий кур'єр*. 2008. № 60.

Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678 – VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

Угода про асоціацію між ЄС та Україною. URL: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/association_agreement/index_uk.htm

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським»» Співтовариствами та державами-членами. Повний текст Угоди, підписаної між Європейським Союзом та Україною в Люксембурзі 16 червня 1994 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 24. Ст. 1794.

Хартія Європейського Союзу про основні права. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu/>

Підручники, посібники, наукові праці:

Гердеген М. Європейське право: пер. з нім. К.: К.І.С., 2021. 524 с

Ковалів М.В., Тимчишин Т.М., Ніканорова О.В. Основи права Європейського Союзу: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 212 с.

Основи права Європейського Союзу: підручник / [Л.І. Адашис, Т.М. Анакіна, С.В. Вихрист та ін.]; за заг. ред. Т.Л. Сироїд; Харків. Нац. ун-т імені В.Н. Каразіна. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 590 с.

Право Європейського Союзу (в питаннях і відповідях): навч.-довід. посіб./ [Т.М. Анакіна, Т.В. Комарова, О.Я. Трагнюк, І.В. Яковюк та ін.]; за заг. ред. І.В. Яковюка. Вид. 2-ге, випр. Харків: Право, 2020. 174 с.

Право Європейського Союзу. Європейське право прав людини (в питаннях і відповідях): навч.-довідк. посіб. / [Т.В. Комарова, О.Я. Трагнюк, І.В. Яковюк та ін.]; за заг. ред. І.В. Яковюка. Харків: Право, 2021. 56 с.

Право Європейського Союзу: академічний курс: підручник: 2-ге вид., доповнене і виправлене/ В.І. Муравйов, Н.Б. Мушак, Ю. О. Волошин; за ред. В.І. Муравйова. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. 436 с.

Право Європейського Союзу: основи теорії: підручник/ [Т.М. Анакіна, Т.В. Комарова, О.Я. Трагнюк, І.В. Яковюк та ін.]; за заг. ред. І.В. Яковюка. Харків: Право, 2021. 360 с.

Право Європейського Союзу: підручник/ [Р.А. Петров (кер. авт. кол.), А.О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.]; за ред. Р.А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків: Право, 2021. 484 с.

Право ЄС: устрій та правопорядок / С.М. Задорожна, Н.В. Кирилюк, А.З. Маник; за заг. ред. С.М. Задорожної. Чернівці. 2021. 232 с.

Право Ради Європи та практика ЄСПЛ: навч.-метод. посіб. / укл.: В.В. Форманюк, Р.Ф. Харитонов, Ю.Ю. Акіменко, О.В. Пасечник, О.К. Каненберг-Сандул, Т.С. Федорова, Д.О. Гребенюк; за ред. Х.Н. Бехруза; НУ «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2023. 120 с.

Допоміжна:

Албу А.А. Право Європейського Союзу та Ради Європи. методичні вказівки для самостійної роботи студентів другого курсу денної форми навчання. Івано-Франківськ, 2023. 25 с.

Вдовічен В., Вдовічена Л. Податково-правовий вимір установчих договорів ЄС. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 04. С. 312-317.

Вдовічена Л. Джерела податкового права ЄС як цінність (розділ 5). Податкове право Європейського Союзу як цінність: колективна монографія/ Р.О. Гаврилюк, П.С. Пацурківський, В.В. Хохуляк та ін.; за ред. проф. Гаврилюк Р.О. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2024. С. 526–602.

Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Арбітрабельність комерційних спорів у світлі права Європейського Союзу. *Юридична Україна*. 2022. № 5. С. 40-47. DOI: 10.37749/2308-9636-2022-5(233)-5

Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Порушення публічного порядку ЄС як підстава відмови у визнанні та виконанні арбітражних рішень на територіях держав-членів ЄС. *Юридична Україна*. № 7. 2022. С. 33-42. DOI: 10.37749/2308-9636-2022-7(235)-5 Каненберг-Сандул О.К. Еволюція трансформації інституційних повноважень Європейського Союзу. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С. 283-286.

Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Принцип національної автономії та принцип необхідності ефективного застосування права ЄС при вирішенні спорів в міжнародних комерційних арбітражах: проблеми співвідношення. *Юридична Україна*. № 6. 2022. С. 19-25. DOI: 10.37749/2308-9636-2022-6(234)-2

Воронюк Є.В., Леонова Т.Ю. Взаємини між Європейським Союзом та організацією «Відкриті Балкани». *Проблеми розвитку економіки. Журнал стратегічних*

економічних досліджень. 2023. № 1(12). С. 9-15.

Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС/ Tomášek M., Šmejkal V. та ін.; за ред. Tomášek M., Šmejkal V.; пер. з чеської за ред. Федорової А. та ін. Прага: Wolters Kluwer ČR, 2024, 1780 с.

Кузьменко О.В., Доценко Т.В., Боженко В.В., Світлична А.О. Закономірності здійснення кібератак в країнах ЄС на основі використання асоціативних правил. *Вісник Сумського державного університету*. Серія: Економіка. 2021. № 1. С. 95–103.

Лепіш Н.Я., Проць І.М. Вплив міжнародно-правових актів на конституційні трансформації в державах-членах Європейського Союзу. *Молодий вчений*. 2021. № 3(2). С. 285-289.

Макушев П.В., Хридоchкін А.В. Актуальні проблеми співвідношення та взаємодії системи права Європейського Союзу з національними правовими системами держав-членів. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*: Журнал. Серія Право. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2023. Вип. 15 (27). Т. 2. С. 62- 71.

Мороз Г.В. Значення загально-правових принципів права Європейського Союзу щодо забезпечення публічних та приватних інтересів в еколого-правових відносинах. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2021. Вип. 55. С. 78-89.

Муртішева А.О. Конституційно-правова відповідальність уряду в державах Європейського Союзу: теорія та практика: монографія. Харків: Юрайт, 2022. 328 с.

Огляд практики Суду справедливості Європейського Союзу. Рішення за березень 2024 року. Відп. за вип.: Перший заступник керівника Апарату Верховного Суду, д-р юрид. наук Р.ІІІ. Бабанли. Опрацювання та переклад рішень: Д. П. Мордас, Д.О. Мудрак, А.А. Петренко, О. Ю. Тарасенко. Київ, 2024. 31 с.

Огляд рішень Європейського суду з прав людини (травень 2023 року). Рішення за період із 01.05.2023 по 31.05.2023 / Відп. за вип.: О.Ю. Тарасенко, Д.П. Мордас, Р.ІІІ. Бабанли. Київ, 2023. 73 с.

Основи кримінальної політики Європейського Союзу: навчальний посібник / автори-упорядники: Житний О. О., Рибалко Г.С., Слінько Д. С., Харків, 2022. 147 с.

Податкове право Європейського Союзу як цінність: колективна монографія / Р.О. Гаврилюк, П.С. Пацурківський, В.В. Хошуляк та ін.; за ред. проф. Гаврилюк Р.О. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2024. 808 с.

Податкове право країн ЄС: посібник/ М.Г. Волошук, О.О. Петріченко, О.В. Білаш, Т.О. Карабін, М.В. Менджул. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 144 с.

Прилуцький С.В. Правові стандарти Європейського Союзу у сфері міжнародних передач стратегічних товарів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 552-556.

Сус М.С. Роль Хартії основоположних прав Європейського Союзу в захисті прав суб'єктів господарювання при застосуванні конкурентного права Європейського Союзу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 34-40.

Суханова Д. Особливості правової системи Європейського Союзу та її співвідношення з міжнародними і національними правовими системами. *Юридичний*

вісник. 2024. № 1. С. 211-217.

Суханова Д.С. Загальні принципи правової системи Європейського Союзу та тенденції їх розвитку. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С. 211-217.

Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи: матеріали круглого столу до Дня Європи в Україні (Київ, 9 трав. 2024 р.): / за заг. ред. Л.Г. Комахи, М.С. Орлів, Ю.Г. Рубана. Київ: ННІ ПУДС КНУ, 2024. 112 с.

Фалалєєва Л.Г. Захист основоположних прав у інтеграційному правопорядку Європейського Союзу: монографія. Київ: Кандиба Т.П., 2020. 454 с.

Ховпун О., Домбровська О. Принципи права Європейського Союзу: сучасне визначення. *Право і суспільство. Міжнародне право*. № 5. 2022. С. 292-297. URL: http://pravoisusplstvo.org.ua/archive/2022/5_2022/43.pdf

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

<http://europa.eu> — Офіційна сторінка ЄС

<http://www.eurotreaties.com/eurotexts> - тексти установчих договорів ЄС

www.minjust.gov.ua/file/23491 — Консолідовані версії Лісабонського договору

<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html> - пошукова система нормативних актів ЄС

Міжнародні видання:

Bajčić, M., & Dobrić Basanež, K. Considering foreignization and domestication in EU legal translation: a corpus-based study. *Perspectives*. 2021. № 29(3). P. 706–721.

Chalmers D., Davies G., Monti G. *European Union Law: Text and Materials*. 5th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. 1232 p.

Craig P.P., De Búrca G. *The evolution of EU law*. Oxford: Oxford University Press, 2021. 1072 p.

European Union Law 2024: Treaty on European Union, Treaty on the Functioning of the European Union, 37 Protocols, Charter of Fundamental Rights of the European Union by International Law. Independently published, 2024. 223 p.

Helminen M. EU Tax Law - Direct Taxation. 2022 edition. *IBFD*. 2022. 612 p. URL: https://www.ibfd.org/sites/default/files/2022-09/20_007_-eu_tax_law_2022_proof_1.pdf.

Hrebeniuk D. European parliamentarism and establishing the content of the institutional authority within the EU parliament. *Visegrad Journal on Human Rights*. № 6. 2023. P. 64-71. URL: <https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2024/03/VJHR-6.23.pdf>

Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. In 2 parts. Part B. Ukrainian Language and Translation into Ukrainian/ Editors: Martina Bajčić, Colin D. Robertson, and Liudmyla Slavova. Kyiv: Publishing and Polygraphic Center "Kyiv University", 2024. 289 p.

Podolska A. Tax law of the European Union: tax policy priorities. *European Political and Law Discourse*. Volume 10. Issue 3. 2023. P. 56–62.

Pontrandolfo, G. National and EU judicial phraseology under the magnifying glass: a corpus-assisted analysis of complex prepositions in Spanish. *Perspectives*. 2021. № 29(2). P. 260–277.

Raworth F. *European Union Law Guide*, 2024 ed. Publisher: Copyright, 2024. 1921 p.

Перелік питань до підсумкового контролю знань

1. Пан'європейські тенденції інтеграції: від ідеї «об'єднаної Європи» до створення сучасного ЄС.
2. Історичні та соціально-політичні передумови європейської інтеграції після Другої світової війни.
3. Роль перших ініціатив у створенні ЄС, таких як створення Пан'європейського руху, Європейського об'єднання вугілля та сталі.
4. Паризький договір 1951 року: основні положення і значення.
5. Римські договори 1957 року як основа формування Європейського економічного співтовариства.
6. Маастрихтський договір 1992 року: ключовий крок до створення політичного, економічного та валютного союзу.
7. Реформи в рамках Амстердамського, Ніщського та Лісабонського договорів.
8. Значення Лісабонського договору для сучасної системи управління та функціонування ЄС.
9. Правова природа Європейського Союзу як унікального наднаціонального утворення.
10. Доктринальні підходи до розуміння ЄС: федералістська, конфедеративна концепції, ЄС як міжнародна організація, ЄС як наднаціональне унікальне утворення.
11. Європейський Союз як специфічна інтеграційна структура: характерні риси, правосуб'єктність і компетенція.
12. Структура та склад ЄС: держави-члени та інституції.
13. Значення ЄС у забезпеченні співпраці між державами-членами та його роль у підтриманні миру і стабільності на європейському континенті.
14. Арбітражна функція ЄС у вирішенні міждержавних спорів та врегулюванні конфліктів.
15. Основні тенденції розвитку ЄС у контексті політичної та економічної інтеграції.
16. Поняття компетенції в праві ЄС: її сутність, складові елементи та класифікація.
17. Спільна компетенція: межі та принципи розподілу повноважень між ЄС і державами-членами.
18. Виключна компетенція ЄС.
19. Субсидіарна компетенція.
20. Еволюція компетенції ЄС до та після Лісабонського договору.
21. Основні сфери діяльності ЄС: економіка, внутрішній ринок, зовнішня політика, безпека та захист прав людини.
22. Принцип субсидіарності та пропорційності як основи здійснення компетенції.

23. Додаткові повноваження ЄС: підстави для їх реалізації та роль у вирішенні міждержавних проблем.
24. Розвиток простору свободи, безпеки та правосуддя в рамках ЄС: історичні передумови, цілі та завдання.
25. Політика ЄС у сфері притулку, міграції та прикордонного контролю.
26. Судове співробітництво у цивільних справах: принципи та механізми взаємного визнання судових рішень.
27. Кримінально-правова співпраця: діяльність Європейської прокуратури, механізми взаємодії у боротьбі зі злочинністю.
28. Роль Європолу у забезпеченні безпеки, його співпраця з правоохоронними органами країн-членів та Інтерполом.
29. Євроюст як орган координації розслідувань і судових процесів у кримінальних справах.
30. Інноваційні підходи ЄС у сфері безпеки та правосуддя.
31. Структура інституційної системи ЄС: основні органи, їх функції та взаємодія.
32. Європейська Рада як орган стратегічного керівництва та прийняття політичних рішень.
33. Європейський Парламент: порядок обрання депутатів, структура, основні повноваження та законодавча роль.
34. Рада ЄС: процедура прийняття рішень, ротація головування та роль у законодавчому процесі.
35. Європейська Комісія: її виконавчі функції, склад, повноваження та роль у моніторингу виконання права ЄС.
36. Суд ЄС: структура, компетенція та значення у забезпеченні верховенства права в ЄС.
37. Європейський Центральний Банк: його роль у реалізації монетарної політики.
38. Дорадчі органи ЄС: Комітет регіонів та Економічний і соціальний комітет як інструменти консультацій у прийнятті рішень.
39. Поняття права ЄС, його природа та основні риси.
40. Вплив правових систем держав-членів на формування права ЄС.
41. Склад Європейського Союзу.
42. Суб'єкти права Європейського Союзу.
43. Система права Європейського Союзу.
44. Поняття та види джерел права ЄС.
45. Первинне та вторинне право, їх відмінності та значення.
46. Установчі договори як основа первинного права ЄС.
47. Вторинне законодавство.
48. Регламенти.

49. Директиви.
50. Рішення.
51. Рекомендації та висновки.
52. Роль рішень Суду ЄС у формуванні прецедентного права.
53. Принципи права ЄС: повага до фундаментальних прав, пропорційність, рівність, правова певність і субсидіарність.
54. Місце права ЄС у системі міжнародного та національного права.
55. Роль ЄС у захисті прав людини: еволюція концепції.
56. Хартія основоположних прав Європейського Союзу: структура, зміст і значення.
57. Правові засади громадянства ЄС.
58. Поняття громадянства ЄС, його переваги та обов'язки.
59. Політичні та соціальні права громадян ЄС.
60. Захист прав громадян третіх країн, їх правовий статус.
61. Співвідношення компетенції Ради Європи та ЄС у сфері захисту прав людини.
62. Останні реформи у правовій системі ЄС щодо статусу громадян і нерезидентів.
63. Основи правового регулювання Спільного ринку ЄС.
64. Вільний рух товарів у ЄС.
65. Концепція внутрішнього ринку ЄС та чотири основні свободи: рух товарів, послуг, капіталу та осіб.
66. Правові основи свободи руху товарів: усунення фіскальних перешкод, митних зборів і квот.
67. Свобода надання та отримання послуг: регулювання та обмеження.
68. Рух капіталу: принципи, заборонені практики та винятки.
69. Вільне пересування осіб: право працівників, студентів і підприємців на проживання та працевлаштування в країнах ЄС.
70. Свобода ділового заснування: регулювання підприємницької діяльності.
71. Європейське податкове право як частина інтеграційного податкового права та податкового права держав-членів ЄС.
72. Поняття та основи податкового права ЄС: особливості гармонізації податкових систем країн-членів ЄС.
73. Відмінність понять «податкове право» та «податкове законодавство» в праві ЄС.
74. Взаємодія національних податкових систем із правом ЄС.
75. Податковий федералізм у ЄС: принципи та практика.
76. Джерела податкового права ЄС.
77. Поняття «власних ресурсів» ЄС: склад, формування та використання.
78. Роль податкової політики у фінансуванні бюджету ЄС та забезпеченні інтеграції.

Хартія фундаментальних прав людини ЄС

CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION (2000/C 364/01).
URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION (2000/C 364/01). PREAMBLE The peoples of Europe, in creating an ever closer union among them, are resolved to share a peaceful future based on common values. Conscious of its spiritual and moral heritage, the Union is founded on the indivisible, universal values of human dignity, freedom, equality and solidarity; it is based on the principles of democracy and the rule of law. It places the individual at the heart of its activities, by establishing the citizenship of the Union and by creating an area of freedom, security and justice. The Union contributes to the preservation and to the development of these common values while respecting the diversity of the cultures and traditions of the peoples of Europe as well as the national identities of the Member States and the organisation of their public authorities at national, regional and local levels; it seeks to promote balanced and sustainable development and ensures free movement of persons, goods, services and capital, and the freedom of establishment. To this end, it is necessary to strengthen the protection of fundamental rights in the light of changes in society, social progress and scientific and technological developments by making those rights more visible in a Charter. This Charter reaffirms, with due regard for the powers and tasks of the Community and the Union and the principle of subsidiarity, the rights as they result, in particular, from the constitutional traditions and international obligations common to the Member States, the Treaty on European Union, the Community Treaties, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental	ХАРТІЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ (2000/C 364/01). Преамбула Народи Європи, створюючи дедалі тісніший союз між собою, сповнені рішучості розділити мирне майбутнє, засноване на спільних цінностях. Усвідомлюючи свою духовну та моральну спадщину, Союз заснований на неподільних та загальних цінностях людської гідності, свободи, рівності та солідарності; він базується на принципах демократії та верховенства права. Він ставить людину в основу своєї діяльності, запроваджуючи громадянство Союзу та створюючи простір свободи, безпеки та справедливості. Союз сприяє збереженню і розвитку цих спільних цінностей, одночасно поважаючи різноманітність культур і традицій народів Європи, а також національну ідентичність держав-членів та організацію їх органів державної влади на національному, регіональному та місцевому рівнях; він прагне сприяти збалансованому та сталому розвитку та забезпечує вільне пересування людей, товарів, послуг і капіталу, а також свободу установ. З цією метою у світлі суспільних змін, соціального прогресу, наукового та технологічного розвитку необхідно посилити захист основних прав, зробивши їх більш важливими в Хартії. З належним урахуванням повноважень і завдань Співтовариства і Союзу та принципу субсидіарності, ця Хартія підтверджує права, в результаті яких вони впливають, зокрема, з конституційних традицій і міжнародних зобов'язань, спільних для держав-членів, Договору про Європейський Союз, Договорів про Співтовариство, Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод,
---	--

Freedoms, the Social Charters adopted by the Community and by the Council of Europe and the case-law of the Court of Justice of the European Communities and of the European Court of Human Rights. Enjoyment of these rights entails responsibilities and duties with regard to other persons, to the human community and to future generations. The Union therefore recognises the rights, freedoms and principles set out hereafter. CHAPTER I DIGNITY Article 1 Human dignity Human dignity is inviolable. It must be respected and protected. Article 2 Right to life 1. Everyone has the right to life. 2. No one shall be condemned to the death penalty, or executed. Article 3 Right to the integrity of the person 1. Everyone has the right to respect for his or her physical and mental integrity. 2. In the fields of medicine and biology, the following must be respected in particular: the free and informed consent of the person concerned, according to the procedures laid down by law, the prohibition of eugenic practices, in particular those aiming at the selection of persons, the prohibition on making the human body and its parts as such a source of financial gain, the prohibition of the reproductive cloning of human beings. Article 4 Prohibition of torture and inhuman or degrading treatment or punishment No one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment. Article 5 Prohibition of slavery and forced labour	соціальних статутів, прийнятих Співтовариством і Радою Європи, а також прецедентним правом Суду Європейського Співтовариства і Європейського суду з прав людини. Користування цими правами тягне за собою відповідальність і обов'язки по відношенню до інших осіб людської спільноти та майбутніх поколінь. Таким чином, Союз визнає права, свободи і принципи, викладені нижче. РОЗДІЛ I ГІДНІСТЬ Стаття 1 Людська гідність Людська гідність є недоторканою. Її треба поважати і захищати. Стаття 2 Право на життя 1. Кожен має право на життя. 2. Ніхто не може бути засуджений до смертної кари або страчений. Стаття 3 Право на недоторканність особи 1. Кожна людина має право на повагу до її фізичної або психічної недоторканності. 2. У сферах медицини та біології необхідно, зокрема, поважати наступне: добровільну та свідому згоду відповідної особи згідно з процедурами, встановленими законом; заборону евгенічних практик, зокрема тих, які спрямовані на селекцію людини; заборону на використання людського тіла та його частин як джерело фінансової вигоди; заборону репродуктивного клонування людей. Стаття 4 Заборона катувань та нелюдського або принизливого ставлення чи покарання Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, ставленню чи покаранню. Стаття 5 Заборона рабства та примусової праці
--	--

1. No one shall be held in slavery or servitude.
2. No one shall be required to perform forced or compulsory labour.
3. Trafficking in human beings is prohibited.

CHAPTER II FREEDOMS

Article 6

Right to liberty and security

Everyone has the right to liberty and security of person.

Article 7

Respect for private and family life

Everyone has the right to respect for his or her private and family life, home and communications.

Article 8

Protection of personal data

1. Everyone has the right to the protection of personal data concerning him or her.
2. Such data must be processed fairly for specified purposes and on the basis of the consent of the person concerned or some other legitimate basis laid down by law. Everyone has the right of access to data which has been collected concerning him or her, and the right to have it rectified.
3. Compliance with these rules shall be subject to control by an independent authority.

Article 9

Right to marry and right to found a family

The right to marry and the right to found a family shall be guaranteed in accordance with the national laws governing the exercise of these rights.

Article 10

Freedom of thought, conscience and religion

1. Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion. This right includes freedom to change religion or belief and freedom, either alone or in community with others and in public or in private, to manifest religion or belief, in worship, teaching, practice and observance.
2. The right to conscientious objection is recognised, in accordance with the national laws governing the exercise of this right.

1. Жодна людина не може утримуватися в рабстві або бути поневоленою.
2. Від жодної людини не можна вимагати виконання підневільної або примусової праці.
3. Торгівля людьми заборонена.

РОЗДІЛ II СВОБОДИ

Стаття 6

Право на свободу та безпеку

Кожна людина має право на свободу і особисту недоторканність.

Стаття 7

Повага до приватного та сімейного життя

Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

Стаття 8

Захист персональних даних

1. Кожен має право на захист персональних даних, які його стосуються.
2. Такі дані повинні оброблятися справедливо для певних цілей і на підставі згоди відповідної особи або іншої законної підстави, встановленої законом. Кожна людина має право на доступ до даних, які були зібрані стосовно неї, і право на їх виправлення.
3. Дотримання цих правил підлягає контролю з боку незалежного державного органу.

Стаття 9

Право на шлюб і право на створення сім'ї

Право на шлюб і право на створення сім'ї гарантується відповідно до національного законодавства, що регулює здійснення цих прав.

Стаття 10

Свобода думки, совісті та релігії

- Кожна людина має право на свободу думки, совісті та релігії. Це право включає в себе свободу змінювати свою релігію або переконання, і свободу, як поодиноці, так і спільно з іншими, публічно або приватно, проявляти свою релігію або віру в навчанні, практиці, поклонінні і дотриманні релігійних обрядів.
2. Право на заперечення з міркувань совісті визнається відповідно до національних законів,

Article 11 Freedom of expression and information 1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. 2. The freedom and pluralism of the media shall be respected. Article 12 Freedom of assembly and of association 1. Everyone has the right to freedom of peaceful assembly and to freedom of association at all levels, in particular in political, trade union and civic matters, which implies the right of everyone to form and to join trade unions for the protection of his or her interests. 2. Political parties at Union level contribute to expressing the political will of the citizens of the Union. Article 13 Freedom of the arts and sciences The arts and scientific research shall be free of constraint. Academic freedom shall be respected. Article 14 Right to education 1. Everyone has the right to education and to have access to vocational and continuing training. 2. This right includes the possibility to receive free compulsory education. 3. The freedom to found educational establishments with due respect for democratic principles and the right of parents to ensure the education and teaching of their children in conformity with their religious, philosophical and pedagogical convictions shall be respected, in accordance with the national laws governing the exercise of such freedom and right. Article 15 Freedom to choose an occupation and right to engage in work 1. Everyone has the right to engage in work and to pursue a freely chosen or accepted	що регулюють здійснення цього права. Стаття 11 Свобода слова та інформації 1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів і отримувати та поширювати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади та незалежно від кордонів. 2. Свобода і плюралізм засобів масової інформації повинні поважатися. Стаття 12 Свобода зібрань та об'єднань 1. Кожен має право на свободу мирних зібрань та об'єднань на всіх рівнях, зокрема у політичних, профспілкових та громадських справах, що передбачає право кожного створювати професійні спілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. 2. Політичні партії на рівні Союзу сприяють вираженню політичної волі громадян Союзу. Стаття 13 Свобода мистецтва і науки Мистецтво і наукові дослідження повинні бути вільними від обмежень. Академічну свободу треба поважати. Стаття 14 Право на освіту 1. Кожна людина має право на освіту та доступ до професійної підготовки і підвищення кваліфікації. 2. Це право включає можливість отримання безкоштовної обов'язкової освіти. 3. Свобода заснування навчальних закладів із належним дотриманням демократичних принципів, а також право батьків забезпечувати освіту та навчання своїх дітей відповідно до їхніх релігійних, філософських та педагогічних переконань забезпечується згідно з національним законодавством, що регулює здійснення такої свободи і права. Стаття 15 Свобода вибору професії і право на участь у роботі 1. Кожна людина має право на працю та займатися професією, яку вона вільно обрала
---	---

occupation. 2. Every citizen of the Union has the freedom to seek employment, to work, to exercise the right of establishment and to provide services in any Member State. 3. Nationals of third countries who are authorised to work in the territories of the Member States are entitled to working conditions equivalent to those of citizens of the Union. Article 16 Freedom to conduct a business The freedom to conduct a business in accordance with Community law and national laws and practices is recognised. Article 17 Right to property 1. Everyone has the right to own, use, dispose of and bequeath his or her lawfully acquired possessions. No one may be deprived of his or her possessions, except in the public interest and in the cases and under the conditions provided for by law, subject to fair compensation being paid in good time for their loss. The use of property may be regulated by law in so far as is necessary for the general interest. 2. Intellectual property shall be protected. Article 18 Right to asylum The right to asylum shall be guaranteed with due respect for the rules of the Geneva Convention of 28 July 1951 and the Protocol of 31 January 1967 relating to the status of refugees and in accordance with the Treaty establishing the European Community. Article 19 Protection in the event of removal, expulsion or extradition 1. Collective expulsions are prohibited. 2. No one may be removed, expelled or extradited to a State where there is a serious risk that he or she would be subjected to the death penalty, torture or other inhuman or degrading treatment or punishment.	або прийняла. 2. Кожен громадянин Союзу має свободу пошуку роботи, працювати, користуватися правом заснування суб'єкта підприємницької діяльності та надавати послуги в будь-якій державі-члені. 3. Громадяни третіх країн, яким дозволено працювати на територіях держав-членів, мають право на умови праці, еквівалентні умовам громадян Союзу. Стаття 16 Свобода підприємництва Свобода підприємництва забезпечується у відповідності до законодавства Співтовариства та національного законодавства і практик. Стаття 17 Право власності 1. Кожна людина має право володіти, користуватися, розпоряджатися та заповідати своє законно набуте майно. Ніхто не може бути позбавлений свого майна, за винятком суспільних інтересів, а також у випадках і на умовах, передбачених законом, за умови справедливої компенсації, що виплачується своєчасно за їх втрату. Використання майна може регулюватися законом настільки, наскільки це необхідно для загального інтересу. 2. Інтелектуальна власність повинна бути захищена. Стаття 18 Право на притулок Право на притулок гарантується з належного повагою до норм Женевської конвенції від 28 липня 1951 року та Протоколу від 31 січня 1967 року, що стосуються статусу біженців та відповідно до Договору про заснування Європейського Співтовариства. Стаття 19 Захист у випадку переміщення, видворення або екстрадиції 1. Колективне видворення забороняється. 2. Жодну людину не може бути видворено, вислано або екстрадовано до держави, де існує серйозний ризик того, що він або вона будуть піддані смертній карі, катуванням або іншим нелюдським або таким, що принижують
--	--

CHAPTER III EQUALITY

Article 20

Equality before the law

Everyone is equal before the law.

Article 21

Non-discrimination

1. Any discrimination based on any ground such as sex, race, colour, ethnic or social origin, genetic features, language, religion or belief, political or any other opinion, membership of a national minority, property, birth, disability, age or sexual orientation shall be prohibited.
2. Within the scope of application of the Treaty establishing the European Community and of the Treaty on European Union, and without prejudice to the special provisions of those Treaties, any discrimination on grounds of nationality shall be prohibited.

Article 22

Cultural, religious and linguistic diversity

The Union shall respect cultural, religious and linguistic diversity.

Article 23

Equality between men and women

Equality between men and women must be ensured in all areas, including employment, work and pay.

The principle of equality shall not prevent the maintenance or adoption of measures providing for specific advantages in favour of the under-represented sex.

Article 24

The rights of the child

1. Children shall have the right to such protection and care as is necessary for their well-being. They may express their views freely. Such views shall be taken into consideration on matters which concern them in accordance with their age and maturity.
2. In all actions relating to children, whether taken by public authorities or private institutions, the child's best interests must be a primary

consideration in all decisions concerning them, whether taken by judicial or administrative bodies, including the competent bodies of the Member States.

РОЗДІЛ ІІІ РІВНІСТЬ

Стаття 20

Рівність перед законом

Усі рівні перед законом.

Стаття 21

Недопущення дискримінації

1. Забороняється будь-яка дискримінація за будь-якою ознакою, зокрема такою, як стать, раса, колір шкіри, етнічне або соціальне походження, генетичні особливості, мова, релігія або переконання, політичні або будь-які інші погляди, приналежність до національної меншини, майновий стан, народження, непрацездатність, вік або сексуальна орієнтація.
2. У межах застосування Договору про заснування Європейського Співтовариства та Договору про Європейський Союз, і без шкоди для спеціальних положень цих договорів будь-яка дискримінація за національною ознакою забороняється.

Стаття 22

Культурне, релігійне та мовне різноманіття

Союз поважає культурне, релігійне та мовне різноманіття.

Стаття 23

Рівність між чоловіками і жінками

Рівність між чоловіками і жінками повинна бути забезпечена у всіх сферах, включаючи зайнятість, роботу і оплату праці.

Принцип рівності не повинен перешкоджати підтриманню або прийняттю заходів, що передбачають конкретні переваги на користь невизначеної статі.

Стаття 24

Права дитини

1. Діти мають право на такий захист і піклування, які необхідні для їхнього благополуччя. Вони можуть вільно висловлювати свої думки. Такі думки беруться до уваги з питань, які їх стосуються відповідно до їхнього віку та зрілості.
2. У всіх діях, пов'язаних з дітьми, будь то державні органи або приватні установи, найкращі інтереси дитини повинні бути

consideration. 3. Every child shall have the right to maintain on a regular basis a personal relationship and direct contact with both his or her parents, unless that is contrary to his or her interests. Article 25 The rights of the elderly The Union recognises and respects the rights of the elderly to lead a life of dignity and independence and to participate in social and cultural life. Article 26 Integration of persons with disabilities The Union recognises and respects the right of persons with disabilities to benefit from measures designed to ensure their independence, social and occupational integration and participation in the life of the community. CHAPTER IV SOLIDARITY Article 27 Workers' right to information and consultation within the undertaking Workers or their representatives must, at the appropriate levels, be guaranteed information and consultation in good time in the cases and under the conditions provided for by Community law and national laws and practices. Article 28 Right of collective bargaining and action Workers and employers, or their respective organisations, have, in accordance with Community law and national laws and practices, the right to negotiate and conclude collective agreements at the appropriate levels and, in cases of conflicts of interest, to take collective action to defend their interests, including strike action. Article 29 Right of access to placement services Everyone has the right of access to a free placement service. Article 30 Protection in the event of unjustified	першочерговими. 3. Кожна дитина має право підтримувати на регулярній основі особисті відносини та прямий контакт з обома батьками, якщо тільки це не суперечить її інтересам. Стаття 25 Права людей похилого віку Союз визнає та поважає права людей похилого віку вести гідне і незалежне життя та брати участь в соціальному і культурному житті. Стаття 26 Інтеграція людей з обмеженими можливостями Союз визнає і поважає право людей з обмеженими можливостями користуватися заходами, спрямованими на забезпечення їхньої незалежності, соціальної та професійної інтеграції та участі в житті суспільства. РОЗДІЛ IV СОЛІДАРНІСТЬ Стаття 27 Право працівників на інформацію та консультації в межах підприємства Працівникам або їхнім представникам на відповідних рівнях повинна бути своєчасно гарантована інформація та консультації у випадках та на умовах, передбачених законодавством Співтовариства та національними законами та практикою. Стаття 28 Право на колективні переговори і дії Робітники та роботодавці, або їх відповідні організації мають право, відповідно до законодавства Співтовариства та національних законів і практик, вести переговори та укладати колективні угоди на відповідних рівнях, і в разі конфлікту інтересів, вживати колективних заходів для захисту своїх інтересів, включаючи страйки. Стаття 29 Право доступу до послуг працевлаштування Кожен має право доступу до безкоштовних послуг працевлаштування. Стаття 30 Захист у разі безпідставного звільнення
---	--

dismissal Every worker has the right to protection against unjustified dismissal, in accordance with Community law and national laws and practices. Article 31 Fair and just working conditions 1. Every worker has the right to working conditions which respect his or her health, safety and dignity. 2. Every worker has the right to limitation of maximum working hours, to daily and weekly rest periods and to an annual period of paid leave. Article 32 Prohibition of child labour and protection of young people at work The employment of children is prohibited. The minimum age of admission to employment may not be lower than the minimum school-leaving age, without prejudice to such rules as may be more favourable to young people and except for limited derogations. Young people admitted to work must have working conditions appropriate to their age and be protected against economic exploitation and any work likely to harm their safety, health or physical, mental, moral or social development or to interfere with their education. Article 33 Family and professional life 1. The family shall enjoy legal, economic and social protection. 2. To reconcile family and professional life, everyone shall have the right to protection from dismissal for a reason connected with maternity and the right to paid maternity leave and to parental leave following the birth or adoption of a child. Article 34 Social security and social assistance 1. The Union recognises and respects the entitlement to social security benefits and social services providing protection in cases such as maternity, illness, industrial accidents,	Кожен працівник має право на захист від безпідставного звільнення відповідно до законодавства Спільноти та національних законів і практик. Стаття 31 Чесні і справедливі умови праці 1. Кожен працівник має право на умови праці, які забезпечують повагу до його чи її здоров'я, безпеки та гідності. 2. Кожен працівник має право на обмеження максимального робочого часу, на щоденний і щотижневий відпочинок і на щорічну оплачувану відпустку. Стаття 32 Заборона дитячої праці та захист молоді на роботі Забороняється працевлаштування дітей. Мінімальний вік прийняття на роботу не може бути нижчим за мінімальний вік закінчення школи без шкоди для таких норм, які можуть бути більш сприятливими для молоді, крім окремих обмежених винятків. Молоді люди, допущені до роботи, повинні мати умови праці, відповідні їхньому віку, і бути захищеними від економічної експлуатації та будь-якої роботи, яка може завдати шкоди їх безпеці, здоров'ю або фізичному, психічному, моральному чи соціальному розвитку або перешкоджати їх освіті. Стаття 33 Сімейне та професійне життя 1. Сім'я користується правовим, економічним і соціальним захистом. 2. Для поєднання сімейного та професійного життя кожен має право на захист від звільнення з причини, пов'язаної з материнством, і право на оплачувану декретну відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами, і на відпустку по догляду за дитиною після народження або усиновлення дитини. Стаття 34 Соціальне забезпечення та соціальна допомога 1. Союз визнає і поважає право на соціальне забезпечення та соціальні послуги, що надають захист у таких випадках, як материнство,
---	---

dependency or old age, and in the case of loss of employment, in accordance with the rules laid down by Community law and national laws and practices. 2. Everyone residing and moving legally within the European Union is entitled to social security benefits and social advantages in accordance with Community law and national laws and practices. 3. In order to combat social exclusion and poverty, the Union recognises and respects the right to social and housing assistance so as to ensure a decent existence for all those who lack sufficient resources, in accordance with the rules laid down by Community law and national laws and practices. Article 35 Health care Everyone has the right of access to preventive health care and the right to benefit from medical treatment under the conditions established by national laws and practices. A high level of human health protection shall be ensured in the definition and implementation of all Union policies and activities. Article 36 Access to services of general economic interest The Union recognises and respects access to services of general economic interest as provided for in national laws and practices, in accordance with the Treaty establishing the European Community, in order to promote the social and territorial cohesion of the Union. Article 37 Environmental protection A high level of environmental protection and the improvement of the quality of the environment must be integrated into the policies of the Union and ensured in accordance with the principle of sustainable development. Article 38	хвороби, нещасні випадки на виробництві, неможливість самостійного існування або старість, і у випадку втрати роботи, відповідно до правил, встановлених законодавством Співтовариства та національними законами і практиками. 2. Кожен, хто проживає і легально пересувається в межах Європейського Союзу, має право на соціальне забезпечення та соціальні пільги відповідно до законодавства Співтовариства та національних законів і практик. 3. З метою боротьби із соціальною ізоляцією та бідністю Союз визнає і поважає право на соціальну та житлову допомогу з тим, щоб забезпечити гідне існування для всіх тих, хто не має достатніх ресурсів, відповідно до правил, встановлених законодавством Співтовариства та національними законами і практиками. Стаття 35 Охорона здоров'я Кожна людина має право на доступ до профілактичної медичної допомоги та право на лікування в умовах, встановлених національним законодавством і практиками. Високий рівень охорони здоров'я людини забезпечується у визначенні та реалізації всіх політик і заходів Союзу. Стаття 36 Доступ до послуг загального економічного значення Європейський Союз визнає та поважає доступ до послуг загального економічного значення, передбачених національним законодавством та практиками, відповідно до Договору про заснування Європейського Співтовариства, з метою сприяння соціальній та територіальній єдності Союзу Стаття 37 Захист довкілля Високий рівень захисту довкілля та покращення якості довкілля мають бути інтегровані у політику Союзу та забезпечені відповідно до принципу сталого розвитку. Стаття 38
---	---

Consumer protection Union policies shall ensure a high level of consumer protection. CHAPTER V CITIZENS' RIGHTS Article 39 Right to vote and to stand as a candidate at elections to the European Parliament 1. Every citizen of the Union has the right to vote and to stand as a candidate at elections to the European Parliament in the Member State in which he or she resides, under the same conditions as nationals of that State. 2. Members of the European Parliament shall be elected by direct universal suffrage in a free and secret ballot. Article 40 Right to vote and to stand as a candidate at municipal elections Every citizen of the Union has the right to vote and to stand as a candidate at municipal elections in the Member State in which he or she resides under the same conditions as nationals of that State. Article 41 Right to good administration 1. Every person has the right to have his or her affairs handled impartially, fairly and within a reasonable time by the institutions and bodies of the Union. 2. This right includes: the right of every person to be heard, before any individual measure which would affect him or her adversely is taken; the right of every person to have access to his or her file, while respecting the legitimate interests of confidentiality and of professional and business secrecy; the obligation of the administration to give reasons for its decisions. 3. Every person has the right to have the Community make good any damage caused by its institutions or by its servants in the performance of their duties, in accordance with the general principles common to the laws of the Member States. 4. Every person may write to the institutions of	Захист прав споживачів Політика Союзу повинна забезпечувати високий рівень захисту прав споживачів. РОЗДІЛ V ПРАВА ГРОМАДЯН Стаття 39 Право голосувати та бути кандидатом на виборах до Європейського парламенту 1. Кожен громадянин Союзу має право голосувати та бути кандидатом на виборах до Європейського парламенту в державі-члені, в якій він чи вона проживає, на тих самих умовах, що і громадяни цієї держави. 2. Члени Європейського парламенту обираються шляхом загального прямого таємного голосування. Стаття 40 Право голосувати і бути кандидатом на муніципальних виборах Кожен громадянин Союзу має право голосувати і бути кандидатом на муніципальних виборах в державі-члені, в якій він або вона проживає на тих самих умовах, що і громадяни цієї держави. Стаття 41 Право на належне управління 1. Кожна людина має право неупереджено, справедливо та у відповідні терміни вирішувати свої справи інституціями та органами Союзу. 2. Це право включає: право кожної людини бути почутим, перш ніж буде вжито будь-який окремий захід, який негативно вплине на неї; право кожної людини мати доступ до своєї справи із дотриманням законних інтересів конфіденційності та професійної і ділової таємниці; обов'язок адміністрації аргументувати свої рішення. 3. Кожна людина має право на відшкодування Співтовариством будь-яких збитків, нанесених його інституціями або його службовцями під час виконання своїх обов'язків відповідно до загальних принципів, спільних для законодавства держав-членів. 4. Кожна людина може писати до інституцій
---	---

the Union in one of the languages of the Treaties and must have an answer in the same language.

Article 42

Right of access to documents

Any citizen of the Union, and any natural or legal person residing or having its registered office in a Member State, has a right of access to European Parliament, Council and Commission documents.

Article 43

Ombudsman

Any citizen of the Union and any natural or legal person residing or having its registered office in a Member State has the right to refer to the Ombudsman of the Union cases of maladministration in the activities of the Community institutions or bodies, with the exception of the Court of Justice and the Court of First Instance acting in their judicial role.

Article 44

Right to petition

Any citizen of the Union and any natural or legal person residing or having its registered office in a Member State has the right to petition the European Parliament.

Article 45

Freedom of movement and of residence

1. Every citizen of the Union has the right to move and reside freely within the territory of the Member States.
2. Freedom of movement and residence may be granted, in accordance with the Treaty establishing the European Community, to nationals of third countries legally resident in the territory of a Member State.

Article 46

Diplomatic and consular protection

Every citizen of the Union shall, in the territory of a third country in which the Member State of which he or she is a national is not represented, be entitled to protection by the diplomatic or consular authorities of any Member State, on the same conditions as the nationals of that Member State.

CHAPTER VI JUSTICE

Союзу однією з офіційних мов Договорів і повинна отримати відповідь тією ж мовою.

Стаття 42

Право доступу до документів

Будь-який громадянин Союзу, а також будь-яка фізична або юридична особа, яка проживає або має свій зареєстрований офіс в державі-члені, має право доступу до документів Європейського парламенту, Ради та Комісії.

Стаття 43

Омбудсмен

Будь-який громадянин Союзу та будь-яка фізична або юридична особа, яка проживає або має свій зареєстрований офіс в державі-члені, має право звернутися до Омбудсмена Союзу у справах про неналежне управління діяльністю інституцій або органів Співтовариства, за винятком Суду та Суду першої інстанції, що діють у своїй судовій ролі.

Стаття 44

Право на петицію

Будь-який громадянин Союзу та будь-яка фізична або юридична особа, яка проживає або має свій зареєстрований офіс в державі-члені, має право подати петицію до Європейського парламенту.

Стаття 45

Свобода пересування та проживання

1. Кожен громадянин Союзу має право вільно пересуватися і проживати на території держав-членів.
2. Свобода пересування та проживання може надаватися відповідно до Договору про заснування Європейського Співтовариства громадянам третіх країн, які легально проживають на території держави-члена.

Стаття 46

Дипломатичний та консульський захист

Кожен громадянин Союзу на території третьої країни, в якій не представлена держава-член, громадянином якої він або вона є, має право на захист з боку дипломатичних або консульських органів будь-якої держави-члена на тих самих умовах, що й громадяни цієї держави-члена.

РОЗДІЛ VI СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Article 47**Right to an effective remedy and to a fair trial**

Everyone whose rights and freedoms guaranteed by the law of the Union are violated has the right to an effective remedy before a tribunal in compliance with the conditions laid down in this Article.

Everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal previously established by law. Everyone shall have the possibility of being advised, defended and represented.

Legal aid shall be made available to those who lack sufficient resources in so far as such aid is necessary to ensure effective access to justice.

Article 48**Presumption of innocence and right of defence**

1. Everyone who has been charged shall be presumed innocent until proved guilty according to law.
2. Respect for the rights of the defence of anyone who has been charged shall be guaranteed.

Article 49**Principles of legality and proportionality of criminal offences and penalties**

1. No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence under national law or international law at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than that which was applicable at the time the criminal offence was committed. If, subsequent to the commission of a criminal offence, the law provides for a lighter penalty, that penalty shall be applicable.
2. This Article shall not prejudice the trial and punishment of any person for any act or omission which, at the time when it was committed, was criminal according to the general principles recognized by the community of nations.
3. The severity of penalties must not be disproportionate to the criminal offence.

Стаття 47**Право на ефективний засіб правового захисту та справедливий судовий розгляд**

Кожен, чиї права і свободи, гарантовані законодавством Союзу, порушено, має право на ефективний засіб правового захисту в суді відповідно до умов, викладених у цій статті.

Кожна людина має право на справедливий і відкритий розгляд справи у відповідні терміни незалежним і неупередженим судом, попередньо встановленим законом. Кожен повинен мати можливість отримати консультацію, захист та представництво.

Правова допомога надається тим, хто не має достатніх ресурсів, оскільки така допомога необхідна для забезпечення ефективного доступу до правосуддя.

Стаття 48**Презумпція невинуватості та право на захист**

1. Кожен, хто був звинувачений, вважається невинним, поки не буде визнаний винним відповідно до закону.
2. Гарантується дотримання прав захисту кожного, кому було пред'явлено обвинувачення.

Стаття 49**Принципи законності та пропорційності кримінальних правопорушень та покарань**

1. Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні будь-якого кримінального злочину через будь-які дії або бездіяльність, які не становили кримінального злочину відповідно до національного законодавства або міжнародного права на момент його вчинення. Також, не може бути накладено більш суворого покарання, ніж те, що застосовувалося на момент вчинення кримінального злочину. Якщо після вчинення кримінального злочину законом передбачено більш м'яке покарання, то застосовується таке покарання.
2. Ця Стаття не повинна завдавати шкоди здійсненню правосуддя і покаранню будь-якої особи за будь-які дії або бездіяльність, які на момент вчинення були злочинними відповідно до загальних принципів, визнаних спільнотою

Article 50

Right not to be tried or punished twice in criminal proceedings for the same criminal offence

No one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings for an offence for which he or she has already been finally acquitted or convicted within the Union in accordance with the law.

CHAPTER VII

GENERAL PROVISIONS

Article 51

Scope

1. The provisions of this Charter are addressed to the institutions and bodies of the Union with due regard for the principle of subsidiarity and to the Member States only when they are implementing Union law. They shall therefore respect the rights, observe the principles and promote the application thereof in accordance with their respective powers.

2. This Charter does not establish any new power or task for the Community or the Union, or modify powers and tasks defined by the Treaties.

Article 52

Scope of guaranteed rights

1. Any limitation on the exercise of the rights and freedoms recognised by this Charter must be provided for by law and respect the essence of those rights and freedoms. Subject to the principle of proportionality, limitations may be made only if they are necessary and genuinely meet objectives of general interest recognised by the Union or the need to protect the rights and freedoms of others.

2. Rights recognised by this Charter which are based on the Community Treaties or the Treaty on European Union shall be exercised under the conditions and within the limits defined by those Treaties.

3. In so far as this Charter contains rights which correspond to rights guaranteed by the Convention for the Protection of Human Rights

націй.

3. Міра покарання має відповідати тяжкості скоєного злочину.

Стаття 50

Право не бути двічі засудженим або покараним у кримінальному провадженні за один і той самий злочин

Ніхто не може бути притягнутий до відповідальності або знову покараний у кримінальному провадженні за злочин, за який він або вона вже були остаточно виправдані або засуджені в Союзі відповідно до закону.

РОЗДІЛ VII

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 51

Сфера застосування

1. Положення цієї Хартії адресовані установам та органам Союзу з належним дотриманням принципу субсидиарності та державам-членам лише тоді, коли вони застосовують законодавство Союзу. Тому вони повинні поважати права, дотримуватися принципів і сприяти їх застосуванню відповідно до своїх відповідних повноважень.

2. Ця Хартія не встановлює жодних нових повноважень або завдань для Співтовариства або Союзу, та не змінює повноваження та завдання, визначені Договорами.

Стаття 52

Сфера гарантованих прав

1. Будь-яке обмеження щодо реалізації прав і свобод, визнаних цією Хартією, повинно передбачатися законом і поважати суть цих прав і свобод. За умови дотримання принципу пропорційності, обмеження можуть бути застосовані лише в тому випадку, якщо вони необхідні і дійсно відповідають цілям загального інтересу, визнаним Союзом, або необхідності захисту прав і свобод інших осіб.

2. Права, визнані цією Хартією, які базуються на Договорах Співтовариства або Договорі про Європейський Союз, виконуються на умовах і в межах, визначених цими договорами.

3. Оскільки ця Хартія містить права, які відповідають правам, гарантованим Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, значення та обсяг цих

and Fundamental Freedoms, the meaning and scope of those rights shall be the same as those laid down by the said Convention. This provision shall not prevent Union law providing more extensive protection.

Article 53

Level of protection

Nothing in this Charter shall be interpreted as restricting or adversely affecting human rights and fundamental freedoms as recognised, in their respective fields of application, by Union law and international law and by international agreements to which the Union, the Community or all the Member States are party, including the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and by the Member States' constitutions.

Article 54

Prohibition of abuse of rights

Nothing in this Charter shall be interpreted as implying any right to engage in any activity or to perform any act aimed at the destruction of any of the rights and freedoms recognised in this Charter or at their limitation to a greater extent than is provided for herein.

прав є такими ж, як і ті, що встановлені цією Конвенцією. Це положення не перешкоджає законодавству Союзу, що забезпечує більш широкий захист.

Стаття 53

Рівень захисту

Ніщо в цій Хартії не повинно тлумачитись як таке, що обмежує або негативно впливає на права людини та основоположні свободи, визнані у відповідних сферах їх застосування згідно із законодавством Союзу та міжнародним правом, а також міжнародними угодами, учасниками яких є Союз, Співтовариство або всі держави-члени, включаючи Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також конституціями держав-членів.

Стаття 54

Заборона зловживання правами

Ніщо в цій Хартії не тлумачиться як таке, що передбачає будь-яке право займатися будь-якою діяльністю або здійснювати будь-які дії, спрямовані на знищення будь-яких прав і свобод, визнаних у цій Хартії, або на їх обмеження більшою мірою, ніж передбачено в цьому документі.

Навчально-методичне видання

ПРАВО ЄС

*Волощук Оксана Троянівна,
Марчук Володимир Васильович,
Ступак Марина Геннадіївна*